

ARH Diss. B-25736

Tartu Riiklik Ülikool
NSU Lõuna ajaloo kateeder

Lunda Lammasmäe
mesoliitilise asula
kivi- ja luuistad
1961. a. kaevamiste põhjal

Kursusetöö

Kaarel Jaanits,
ajaloo IV kursust

Juhendaja:
u.-õn. V. Trummal

Tartu 1967

Sissejuhatus

Kunda mesolütiline asula¹, mis on nimetuse andnud terve kultuurile, paikneb umbes 4 km Kunda linnast lõunas Lammasmäe nimelisel künnal Kunda jõe vasakul kaldal. Kün-
gart ümbritsev soo on boreaalset kli-
ma perioodil olnud järv; millest Lam-
masmägi saarena välja ulatus. Atlan-
tilise kliimaperioodi algul on järv soo-
me lahti suhtaus jõeksunud ning soo-
res sellega on lõppenud avatavasti ka
mesolütiline asustus Lammasmäel. Lühia-
analüüsi ja radioaktiivse isotoobi (C^{14})
meetodil on Kunda Lammasmäe meso-
lütiline auala dateeritud VII - V at. e. m. a.¹

---

¹ R. Indrenko. Die mittlere Steinzeit in Est-
land, KVH AA Handlinger, del 66, Stockholm
1948 (= Indrenko, Die mittlere Steinzeit); L. Jaanits. über
die Ergebnisse der Steinzeitforschung in Sowjetest-

Neoliitikumis on Lammasmäel jällegi elatud, nagu näitavad vastavad leitud.²

Enneid merelõitelised leitud avastati möödunud sajandi teisel poolel mitte Lammasmäel, vaid roos, kust Kunda tsemenditehas jaos merelit kaevandati. 1933-1937. a. toimunud ulatuslood kaevamised Kunda Lammasmäel.³ Hiljem on uue all oleva amlaushal kaevatud 1949. a. ja 1961. a. Nüüdse kaevamiste materjal ongi kõneleva kursusetöö aluseks.

1933-37. a. ja 1961. a. kaevamiste andmetes on mõndaajad olulisi erinevusi Kunda Lammasmäe stratigraafia küsimuses. Peatumata nna vastaval argumentatsioonil ning lamumate ümberaspidene, mida võib leida kaevandamistest⁴, eritame vaid olulisemad erinevused Kunda Lammasmäe stratigraafia tõlgitsemisel 1933-37. a.

---

land, Fornext Museum LXXII, 1965, Helsinki 1965, lk. 5-46 (= Jaanits, Über die Ergebnisse).

² A. H. Inume. Почеиния эпохи неолита и раннего металла в приустьи р. Эмайыги (Демонстрация ССР), Таллинн 1959 (= Inume, Почеиния эпохи неолита), lk. 89-91.

³ ^{Indreko,} Die mittlere Steinzeit. Fünftes monographisches on võetud enamusid viirepublikas, toodud andmeid Kunda Lammasmäe kohta.

⁴ Saarlihtaku Eesti NSV Teaduste Akadeemia

ja 1961. a. kaevamisel. R. Indreuo meemi
kohalt (joon. 13) näeb Lammasmae nõva
ülevalt must neolitiinne kultuurkiht,
mis küüna tipul puudub. Selle all on
pruun liivakivi kiht (meiloleks R. In-
reuo andmetel), mis tungub koguni küüna
alumise turvaskihi alla. Nõuetatud
pruun kiht esineb aga ainult nõva
lääsosas. Allpool järgneb pealiskile
mullakiht turvaskiht, millele küüna
tungeb läätsekujulise ristküliku savi-
kiht, jagades turvaskihi nõva kesksa-
kakse - alumiseks ja ülemiseks turva-
skihiks. Turvaskiht võtab allpool rood
näha turvaga. Savikiht ümbritseb R. In-
reuo andmetel rõngana koguni Lammasmae⁵
Turvaskihtle järgneb õhukiht. Kõige
alusel on põhjamoos.

1961. a. kaevamised andvad Kuuda
Lammasmae stratigraafist veidi teist-
muguse pildi (joon. 14). Kõige peal paik-
neb tumepruun paelokivi nõalदार mul-
lakiht, mida küüna nõva allsamas
laual liibanisi näha roostuva, mille

⁵ Ajaloo Instituudi arheoloogide ja etnograafia uu-
sõu (= A1) arhivis.

Indreuo, Die mittlere Steinzeit, lu. 42.

alla mullakihht kiiluna ära lõppeb. Tu-
nepruun paelibune mullakihht vastab
lõunelt pealmisele mullakihhtle R. Indre-
no järgi. Pruuni alumist mullakihhti,
mis R. Indreno meenut esneb, 1961. a. kal-
vanustel raldada ei õpnestunud. L. Jaa-
nitsa arvates mõttes R. Indreno võt-olla
ulle all moreeni pealmist ora, millest
ka 1961. a. tuli leide.⁶

Paelibune pealmisele mullakihhtle
järgneb mustjas sademejäänustega kihht,
mis peaus raskama vlemisele turba-
kihhtle R. Indreno meenu järgi. Sellele
kihhtle järgneb, nagu R. Indrenolgi, kää-
seujulist ristõinega savikiht, mille all
paikneb must merolühkone kultuur-
kihht, mis paistis olevat puutumatu, nagu
nähtas teme peal antseva savikihi si-
hedus.⁷ Alumin merolühkone kihhi vanu-
sus määrati C¹⁴ meetodil 8340 ± 280 aastat,⁸
reega kuulub ta VII at. kempade võtete
poolde e. m. a. Erinevalt R. Indreno poolt
kõhtud profiilit, ei õhne sademejäänustega

⁶ 1961. a. kalvanisaruanne, lk. 13.

⁷ Sealsamas, lk. 10.

⁸ Jaanits, Über die Ergebnisse, lk. 42.

kiht ega must mesolitikone kiht (võib-olla
peaks vastama alumisele turbaaegsele
R. Indreus (Wagi) ei suvarehel ega ka
lood uatva turbaga. Turbaaegilisel val-
randi reepoolus otsas asetseb, nagu
R. Indreus suurelgi, õlenevõh, millele
järgneb saunuti põhjamoos.

Pealmine mullandit on suurelt lades-
tuand neolitikone kiht veelgi hõlpsam.
Keraamikad on enamused selle kihi põh-
jas ja mõnikord isegi karmuti võdum-
nisjäädustega kihi sees. Võrdlemise
nigaval esimese ja vanast esimese 9. kiht
on arvatavasti moodustunud, nagu
näitab mesolitikone laskuole esimese
kõrges, omaaegselt uinua topul aset-
unud mesolitikone kultuuruust, mis
oralt kendele juba neolitikone reelt
alla on uhunud. Sellele on võt-olla uasa
ardand ka Lammaste neolitikone
asuvad, kes on püüdnud Lammaste
nõva elamiseks tasandada ja rõvendada.¹⁰
Teiselt komponendist pealmine mulla-
kihi moodustumisel on olulised neoliti-

1961. a. Kawamisaanane, lk. 8.

¹⁰ Sealsamas, lk. 17.

liste elanike tegevuse tulemusel moodustunud kultuurist. Kolgumägi on loodusjõud ja 1956-olla ne inimesed Lammamäe pealmist nullastki sepanud. R. Indreno onutab üllis, et Lammamäe su varematel aegadel varustatud koorikõivude kohand, milleks teda on 1956-olla tasandatud.¹¹ Inimese hõlsemale rahelisegaanisele onutavad ka rauast vead, mis leiti istemiseid nullastki.

Hea ei ole Kunda Lammamäe pealised kihid röötnud enalgeel uigul. Puutumatuse 1956 lugeola vead alumist mesolüütilist kultuurist; mis anteb kunda röötnud all.

Kodai neid erimeeri kuleb leu-materjali analüüsimise puues avetada.

Nagu juba eespool märgitud, pööv-
neb käesolev töö 1961. a. leu-materja-
lil. Keskmetöö eesmärgid on katre
anda vümare analüüs rõõlluse R.
Indreno monograafias¹² avaldatud mater-
jaliga, mispuues vapdure noval otõdame
varkava korjanduse¹³ põhjal ka kau-

¹¹ Indreno, Die mittlere Steinzeit, Lu. 63.

¹² Sealsamas, Lu. 1-428.

¹³ H. Noze. Mezolitumiseine kajakuni Rybame-

gemard parallele. Keraamikat kui puhtalt neoliitilist materjali ei vaadelda käesolevas töös.

Kuusemöö viijuhannil on kaunistatud kunda mesliitilise auala kohta kõrvast uuemat arvamust.¹⁴

Muuseumifondidest on kaunistatud kunda 1961. a. kaavamiste lende Eesti NSV TA Ajaloo Instituudis.¹⁵ Saamuti on kaunistatud Loti arheoloogilise P. Froe kataloogist Lutsa muuseumis saadud lendude kohta kopeeritud joonistused, saamuti joonised Loti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudis saadud lendudest Zvejnichi kalumitu ja auala kaavamist saadud lendudest.

Kunda kiviesemete valmistamisel kaunistatud koolilapsed - v.a. juhtudel, kui tegemist

кой из менносов, Извешенная Академия наук Ламбурской ССР, 1964, №3 стр. 7-20 (= Лозе, Мезолитические находки); У. Лозе. Некоторые мезолитические находки на территории Ламбури, М У А, № 126, М.-П. 1966, стр. 108-113 (= Лозе, Некоторые мезолитические находки); Н. Турина. Оленеостровский могильник М У А, № 47, М.-П. 1956 (= Турина, Оленеостровский могильник).

¹⁴ Jaanits, Über die Erdbüden; А. Ю. Янине. Новые данные по мезолиту Финляндии, М У А, № 126, М.-П. 1966, стр. 114-123 (= Янине, Новые данные).

¹⁵

AI 4284:1-576.

on tulevivi vi kvartali -määratud Eesti NSV
Teaduste Akadeemia Geoloogja Instituudi teadusloa
töötaja Arno Jaur.

I. Kiviriistad

Kuude mesoliitiline auala on suhtel-
oma määralt hästi sarnased luuma-
tegelis poolst, mida on näha rõnalt
rohuelu kui naaberlades mesoliitilistes leri-
kohtades. Kuid on nähi loomuloru, et
aja jooksul ^{neid} rohuelu hävob kui uude-
neel ja ka Kuudes moodustavad kivi-
esemed rogu lerruategalid umbes 60%
(R. Indreuo andmed 59,9%¹⁶, 1961. a. kaera-
miste andmed 61%). See sigustab ka kivi-
riistade rasteemist esmajärgenoras.

Tulevitist ja kvartilit nooleotsi esineb
Kuudes rõhe, suurt kantati, nagu R.
Indreuo arvab¹⁷, mesoliitkumid nende val-
mistamiseks enamasti luud. R. Indreuo
kaavamistel lehi uus Swodry-kõrpi noo-
leots ja uus sama tüüpi nooleotsa kat-
teidit.¹⁸

¹⁶ R. Indreuo. Mesolithische und frühesolithische
Kulturen in Osteuropa und Westsibirien, KVHAA Hand-
linger, Antikvariska Serien 13, Stockholm 1964, lu. 11.

¹⁷ Indreuo, Die mittlere Steinzeit, lu. 110.

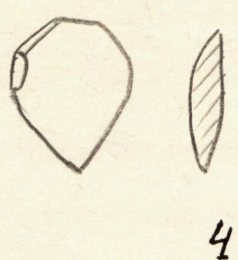
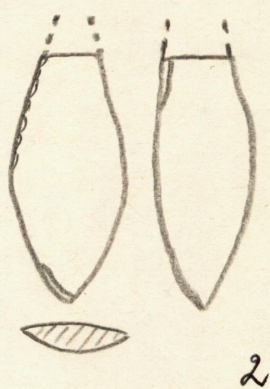
¹⁸ Sealsamas, varemalt joon. 32:1 ja 32:2,4.

R. Indreus uelamustel lēsti ka uas ne-
lustrumist pārnas borbentehekujūlna noole-
ots.¹⁹

1961. a. uelamustel ei esnenud šodny-
tūpi nooleoti. Lēstid 5 nooleota jaunad
neuluma neolūtrūmū. 4 neist ou tūle-
kōvost ja ned annab vūrlda Auāls ne-
lūblie arūla vāstivātē lēsdudjā. Kodj-
pearlt ou ^{mārgine} nūst ebarūmūstūlnē rōmbiku-
jūlnē st nooleoti (jōon. 1:1), nūst meenu-
jab nooleoti Auālist, eiti nūremard ek-
reuplārē.²⁰ Nooleota pūrnas ou 6,1 cm, lās-
s 2,5 cm ja pūrnas 0,7 cm. Iladnūstid nooleot-
rad Auāls arūlot oļd untes samade
nūstmeļjā, uad oļd vārd, eiti nēd, nū
kūnda nooleotale neuplt pārnasū vā-
sārad, hōstrāmalt tōrdeldud.

Tene nooleoti (jōon. 1:2) ou kerarōrālnē
pajulehekujūlnē, nūlle uas ots ou nū-
dūnūd. Nooleota pūrnas ou 3,2 cm,
lāsūs 1,9 cm nūj pūrnas 0,4 cm. Vēl
kūtyel lēsteb pūrnasū.^{Nooleoti} Ou vūrldar
Auāls arūla pajulehekujūlōtē nooleotē
ū alaf nūpi nēkūnū nūmūjā eudafatjā.²¹

¹⁹ Fealsamas, jōon. 32:3.
²⁰ Inume, Tōcēnēnū sūožu kērnūmā, jōon. 16:1,5;
jōon. 17:5; jōon. 18:8.
²¹ Fealsamas, jōon. 17:3-6.

Joon. 1.

1 - A14284:493, 2 - A14284:57, 3 - A14284:268,
 4 - A14284:283, 5 - A14284:40, 6 - A14284:228.

1-5 loomulikus murruks, 6 - 1/5 loomulikus murruks.

Kolmandaus on vrus raja vordne, 1,7 cm
põuune, tem laune ja 0,5 cm pakuune rom-
bneupulone nooleots (joon. 1:3), mida võib
võrrelda vordne rombneupuliste nooleotsteja
Aualist.²²

Neljas, tu leuvest nooleots (joon. 1:4) ku-
jutab endast tulevõrre laaste tüüpi, millel
puuduvad edasise tõtlemise jäljed. Ku-
jult on ere aja vord nooleots ana uaru-
tamuse, teda võib illeus pidada misu-
vord lõpuni.

Ves on Kundale tavalist roheuashallist
porfiroidist valmistatud keravõrre alne noo-
leots pakuunega 7,1 cm, launega 2,1 cm ja pau-
unega 0,9 cm (joon. 1:5). Ere on oluvalt
õpetamata, vord vas sahu on poolenisti
lõhestud.

Enamuse nooleotsi pärneb kalvandi
õunaosast, mille seadist lehti 1964. a.
profil, mistõttu saab määrata uende
pärnemist võhtode järgi, mis ei ole
vastu elus nooleotste uunilõuniseje uedi-
õunni. Porfiroidist nooleots lehti tuu-
põunniit pakuunega mullastist, kerav-
õrre alne papuleõunpulone tulevõrre nooleot

²² Sealsamas, nästen joon. 18:10.

mustast karmepõnnitiga kultuurimaa
pealmine mullakiht all, olukorrad tule-
kivolaastust koosneb rood uabast turba-
kihist, kuna rannere rannetõugulis neel-
otsa lemmik on kopsalt teadmata.
See rannetõuguline ebanormaalne
peleerist koosneb leiti naevandi põhja-
verast 67 cm sügavust. Kuna see naevan-
di ora and luja uabast 1961. a. profiilist,
mis on rannetõuguline, mullise kihti
määratud see mullus.

R. Indreko naevanditel leitud
koostest tulot kare. Soodry-tüpi
koostest pööravalge hõbedast, neoliti-
line aja pealmisest mullakiht.

1961. a. leitud hulgas on ka see
see, mida võib pidada odastat kat-
kendiks (joon. 1:6). Arvestades eseme
kõrgust otsa võib ka arvata, et teda
on kasutatud puurina.

Kõõritav esineb Keuda leu-
maitsejalis hulgalt. R. Indreko luji-
ke neel raja detektult vastavalt nende
kuupile. Lide luigitust on oraltelt kas-
tatud ka näesolevas murrutõös.

Kõigepealt mainib R. Indreus 36 uutest
mittekuululist kõrgkõõvitat²³. ~~lillesid~~ ~~ist-~~
~~tootad~~²³ lillesid koostavad tõi päevaval-
geli ka 1961. a. Tegemist on 5 esemplariga,
2 neist on kvartsist ning 3 tulekõõvitat.

Kvartskõõvitatid on vrus (joon. 2:2) väge-
stema, kõrgkõõvitatele tüüpiline kuju. Ta
on valmistatud kvartsmunaarast, mille
pealispind moodustab kõõvita numere-
kujule. Rõsta kõrgus on 2,4 cm, laius 2 ja
paksus 1,1 cm. Paksusega tüüpiline kuju
on veel vrus tulekõõvitat²⁴, kuna
ülejäädunud kaas tulekõõvitatid on
mõnevõrra erinevad (joon. 2:1 ja 4).

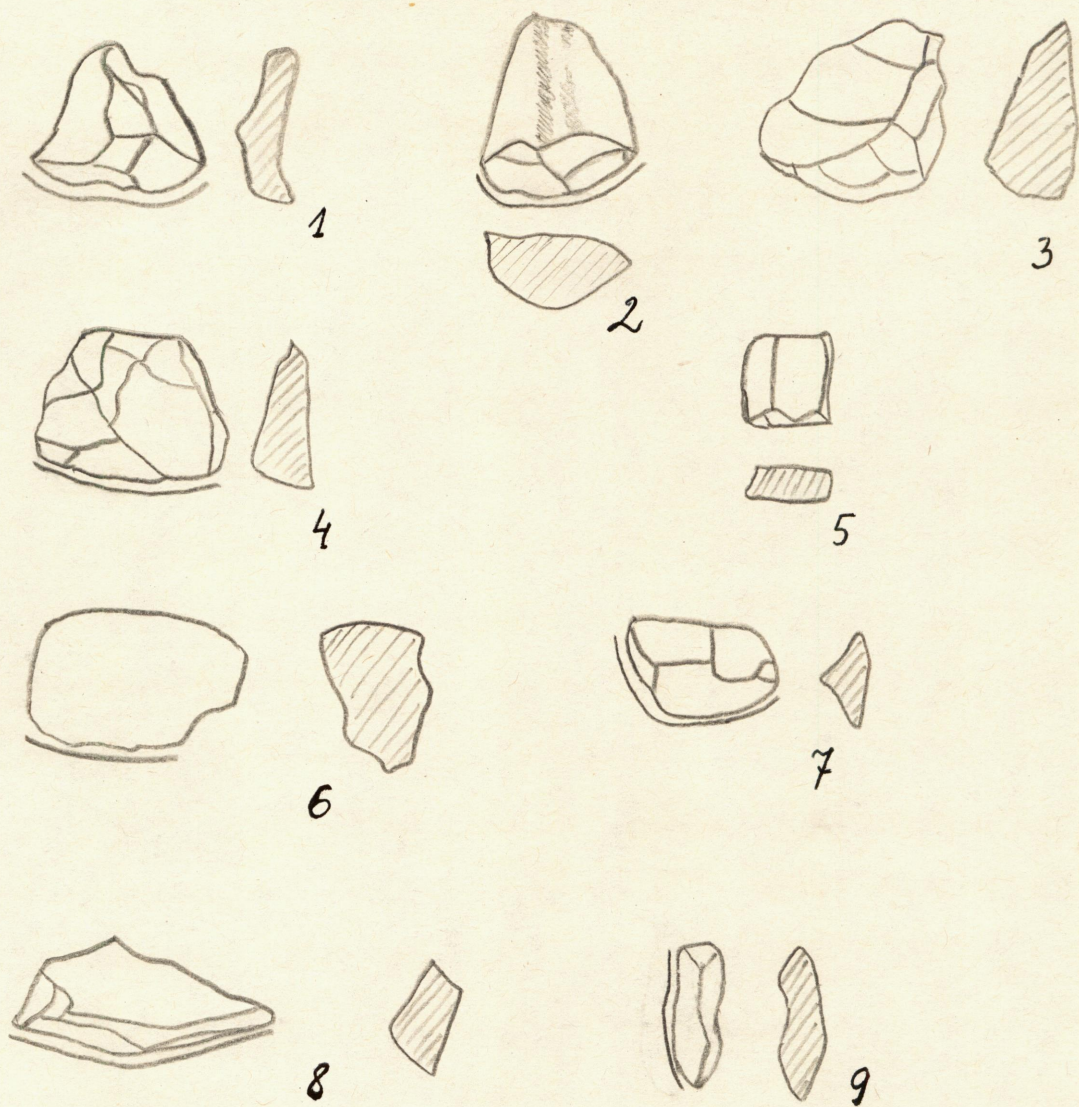
Tema kvartsid kõrgkõõvitatid (joon. 2:3) pak-
sust silma oma ebaregulaarse kuju
poolest. Tema kõrgus ja laius on 2,2 cm,
paksus 0,9 cm.

Kõik mainitud kõrgkõõvitatid on
kergelt kaarja teraga.

Mõlemad tüüpilised kõrgkõõvitatid
pärinevad aluminest mesolitiivsest sul-
furaadist steatose raudkivi alt ning
võivad kahtlata mesolitiivsest.

²³ Indreus, Die mittlere Steinzeit, lu. 117.

²⁴ AI 4284:445.

Joan. 2.

1-A14284:505, 2-A14284:85, 3-A14284:424,
 4-A14284:107, 5-A14284:365, 6-A14284:82,
 7-A14284:101, 8-A14284:550, 9-A14284:48.

Koik brachiopods minus.

Lama võibelda vlejandud kõrgkõrval-
rate kohta, võlja arvatud võs tulemi-
võrvalt (Joos. 2:1), mis lēti ruudust x 57 ka-
randi pūhpaorast 85 cm ruumust. lēles,
kohes aga ruudub nū alumme mesolēttēde
mulluunust mis ka seda katter steritue
savonust. Saad datvale turbanstē jēg-
nel nū uohē pūhpaoreen. Lēruohē vaugus
propotist ei vōmalole kōpult unollau
māorata kōhti, mistlēt eē lēti, Kōrge
ulle kōttu ei vōt kondlalt vōtta kōne
all oleva lēiu uunlunust mesolēttēdust.

17 R. Indreuo poolt lēttud kondlān-
māaratud lēruohēga kōvtsast pōrnuē
14 turba-, savi nūy flēkēstist, 2 nūyvald
mullāstist nūy 1 rohūnamara alt, mis
nōdab, et se rēstātūip oli samituel
nū mesolēttēdust mis nū neolēttēdust.²⁵
1961. a. vastavad lērud uunluvad, nūy
ntalpool nōdlatud, peale 5he kōhtlān
eēsemplān vōtē mesolēttēdust.

Jārgunēna masē R. Indreuo nēl-
nūmērd kōvtsast²⁶ (eē eēsemplān) mis en-
nevad nū flēkē-, savi-turbe- nū nū vō-
mētē mullāstist, olles samuti R. Indreuo

²⁵ Indreuo, Die mittlere Steinzeit, lu. 117.

²⁶ Fealsamar, lu. 117, Joos. 33:7.

arvates kahtlusele nü merolütkumise viisi ka
neolütkumise? ²⁷ Mlemies nullakohis esmal
neolütkumise kõige rohkem - 6 kummit konda
leimusoga esemplarist, kusjuures alumnist
merolütkumist nullakohis ei ole leitud
võeti sellist koodi, ²⁸

Neolütkumise tüüpi koodid on retusee-
ritud kahelt, kolmelt või isegi viiselt võlt
kõrgelt. Mis koodid, väga sarnane R. Ind-
reuo poolt nähtes loodud esemplarist,
leiti ka 1961. a. (joon. 2:5). En leiti rui-
dust n 54 näevad neomas 67 cm võ-
gavalt steriilses sardisalt kas alumi-
nist merolütkumist nullakohisist võt
põhja moreenist ja kuulub väga meo-
lütkumise.

Kõige koodid on R. Indreuo loodud
leimusmaterjalis hulgas 24. ²⁹ Nad kuju-
savad endast võrdlemise järele õhu-
keni tulekõhustele, mille sees kogu on retusee-
ritud. 17 konda leimusoga esemplar-
ist pärineb 6 kummit nullakohisist, te-
jõudud teisest kummitest v. a. alumnist merolü-
tkumist (alumnist kummit R. Indreuo
järgi).

²⁷ Sealsamas.

²⁸ Sealsamas, lu. 55.

²⁹ Sealsamas, lu. 118, joon. 35:8, 36:5a, b.

1961. a. leitudud hulgas on 4 külguvõ-
rstat, kolm neist on tulevõrstat ja üks
kvartsivõrstat. Normaal (joon. 2:6) on valmis-
statud jämedates joonte reetisvaugulise võt-
lõikega kvartsimuna tükist, asprumel-
muna valupruun rõhitud oia moodus-
lõks võrsta selja. Enne pikkus on 3 cm,
laius 1,8 cm ja paksus 1,3 cm.

Tulevõrstat külguvõrstatel on võrk erime-
vaad. Üks neist, tugevalt kaariga teega
(joon. 2:7), on valmistatud tulekõr-
laastust pinnusega 1,9 cm, laiusega 1,1 cm ja
paksusega 0,6 cm. Teine (joon. 2:8) nurgak-
lendaat ebaonapärane nelinuga nurguline
ristlõikega tulevõrsta pinnusega
3,5 cm, laadusega 1,5 ja paksusega 1 cm.
Kolmas (joon. 2:9) on tulevõrstat, mille
üks serv paistab olevat kaunimist
kulunud.

Kvartsivõrstat külguvõrstatel põhja-
moreenist musta meelõhke mullakih-
alt võt võmase alumised osad. Erdmessa-
madumud tulevõrstat külguvõrstatel on leitud
mustast kumprastustega väärt, kolmas
kumprastust paelotega (võrstat) mulla-

kihist, kuna kine tulevikuvõttes päraneb
kaevandli põhjorast 43 cm niigamult
nag kma stratograafist uurimust
on raske määrata. Lige on 1961. a.
kõrgkoolistatist was kindlalti mesoliti-
lone, ülejäänud vrad lezumhete pyi
olla nri neolitilised kui ka mesolilised.

Kõige rohuem leduh kunda koolitste
hulgas etukoolitstad (R. Indreuo kepa-
tud uollentsoons 86 eusemplar)³⁰ Võrased
kuparavad endast kvartsit või tule-
kivit palkuu kupa rüstu, mis
on whest (mõnmeid ka vahest) otast
retuseeritud. Olenvalt sellest, kas
hileeritud etukoolitstad on valmistatud
nukleuse kütgest dialöödud laas-
tust või mitte, vrb selle tüübi hulpat
eraldada veel laastokoolitstad. Võrased
eol ei saovte sijnmata olla palkuu
kupa, khtis on ⁸¹laastu rüsti aetsevan
retuseeritud Laastokoolitstad on kunda
1961. a. leduh hulgas 9 eusemplari.
Neli neist on mikrokoolitstad, peaaegu
võrdse kõyure ja laarya, mis kõyub
1-1,5 cm vahel. Vhul neist on retuseeritud

³⁰ Indreuo, Die mittlere Periode, lu. 118.

mõlemal otsal (joon. 3:1), ülejäänud kolm
on retusäärstid ainult ühest otsast (joon. 3:2).³¹

Viies ülejäänud laast^{ots}korv on kol-
mel poolest mürdunud (joon. 3:3)³², neljas
(joon. 3:4) kuperab endast ühest otsast
retusäärstid laastu pinnusega 2,3 cm, laa-
rega 1,2 cm ja pinnusega 0,7 cm.

Viies laastkorv (joon. 3:5) on teistest
murem, tema pinnus on 2,7 cm, laar-
1,8 cm, pinnus 1,2 cm.

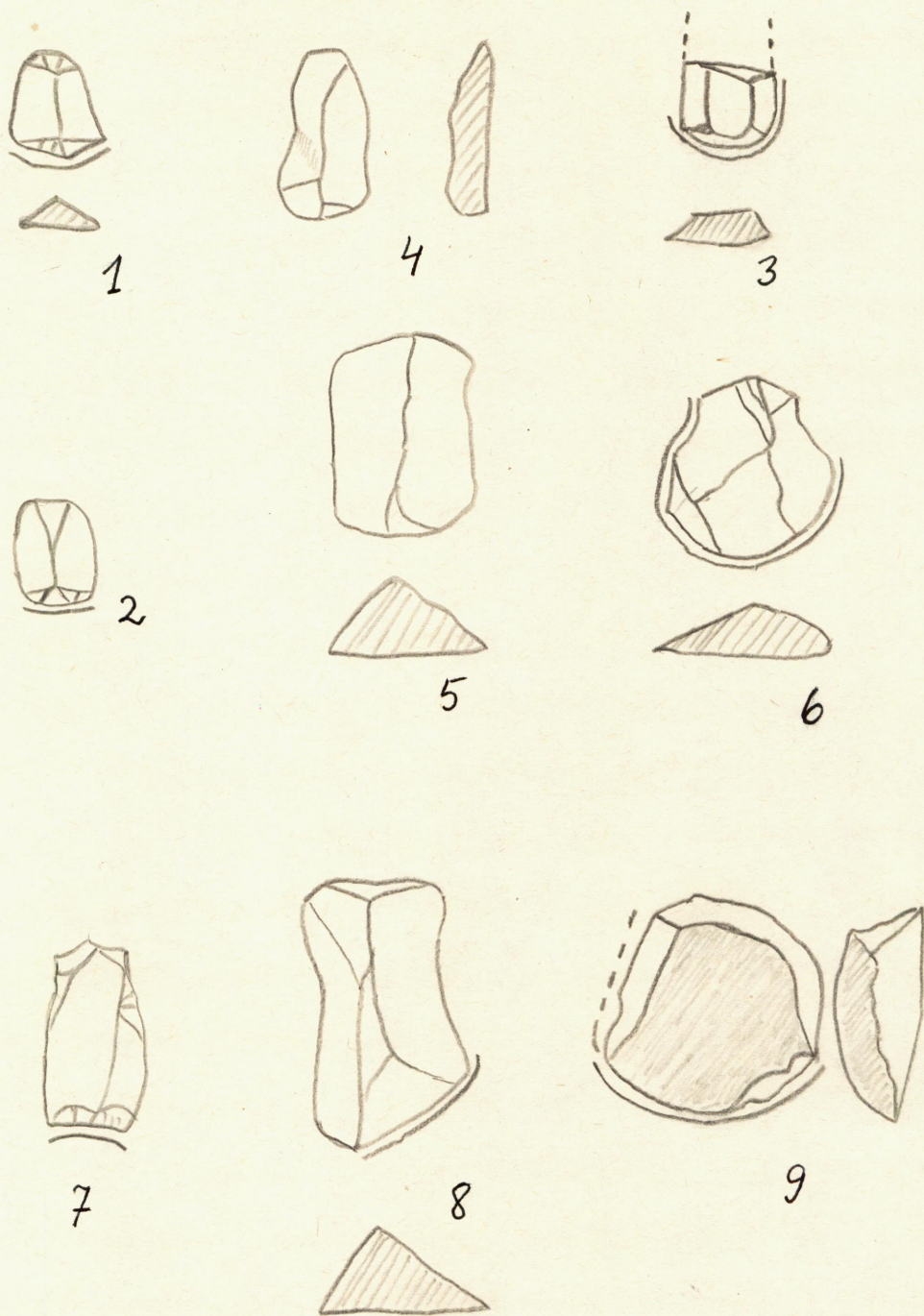
Kõrgel laastkorv on ürgelt
naarjas tera.

Ülejäänud 10 mitmenurga kuperat
korvita hulgast toimuvad sama 4. Esma-
järjekorras tuleb määrata poolringmuga-
lise tera tuleriist korvitat (joon. 3:6)
pinnusega 2,1 cm, laariga 2,2 cm ja pinnusega
0,8 cm. Kuigi selle korvita pinnus on
isegi veidi murem laarust, tuleb seda
siiski lugeda korvita. Laarust ainult
kõne all olevate eseme juurde võib
tema tuperasti naarjas tera.

Teisena tuleb erile lista omestaloa tem-
meenukara naarja tera üraarvust ot-

³¹ Samuti ka A1 4284:142, 284.

³² Samuti A1 4284:35, 177.

Jeon. 3.

1 - A14284:380, 2 - A14284:58, 3 - A14284:90,
 4 - A14284:165, 5 - A14284:315, 6 - A14284:110,
 7 - A14284:258, 8 - A14284:227, 9 - A14284:554.
 Kōkō bonnubikusu murus.

koortat (joon. 3:7), mis sarnab paljude
merolistikite aulades. Eelne pikkus on 2,6 cm,
laius 1,7 cm ning paksus 1 cm.

Kõlmas koortis toimab võtme oma
suure mõõtmega ndy võtme keiga (joon. 3:8).
Teme pikkus on 3,6 cm, laius 2 cm ning paksus
1,2 cm. Nõlvanda, kvartsmamane kollast
valmistatud koortsa (joon. 3:9) pikkus on 2,8,
laius 2,9 ning paksus ulatub 1,4 cm. Koortsa
ühelt küljelt on võrd maha loodud.

Kõlmas 6 koortsa³³ paksus ulatub
1,1-3 cm, laius 1,1-2,2 cm ning paksus 0,4-1,2 cm.

R. Indreus andmet³⁴ esineb otiskoortit-
rask kõrges kihides peale alumise kuba-
kõh (alumise merolistikite kihis).

1966. a. leitud mürdkastkoortatist pä-
runeb was³⁵ tumepruunist paelobuuga
mullakihist (üleühtisest mullakihist), kasv³⁶
võle all olevast tarmepõlvistest kihist,
kuna neljas (joon. 3:1) on leitud kaevand
põlvistest, mis kogu kogu stratigraafilist
suuluvust on rannet märgata. Tõenäoliselt
päruneb ta rannet tarmepõlvistest kihist.

³³ AI 4284: 148, 182, 188, 378, 389.

³⁴ Indreus, Die mittlere Steinzeit, lu. 55.

³⁵ AI 4284: 284.

³⁶ Kõrvald töö joon. 3:2 ja AI 4284: 142.

Wepõrnud laastotsuvitsad pärinevad kas pealmisest nullastuust³⁷ või selle all olevast tarmepõrnustega kihist.

Joon. 3:6 kujutatud poolroypõrnupuhri teraga otsuvitsa pärineb turbakiht. Sama viite sõlda ka teise kaarya teraga otsuvitsa kohta (joon. 3:7).

Nõlviku teraga otsuvitsa (joon. 3:8) pärineb muudust i 57 kalvandi põhjaosas 39 cm võgavusest, omestalt meenutava kaarya teraga kihtide otsuvitsa lemmik ei ole aga täpselt teada, ta on leitud neljandi põhjaosast muudust 9-2 x 54-55 (lehestik viitodest).

Wepõrnud otsuvitsatist pärineb ka pealmisest nullastuust³⁸, kus tarmepõrnustega kihist³⁹, kus põlvkõhelt alumisest mero-
lõtkelise kihist⁴⁰, kuni viie⁴¹ stratigraafilist muudust ei saa täpselt määrata. Lõp-
lehti ka 1961. a. otsuvitsatist mis stem-
leht kuni ka alumisest kihistest,

---

³⁷ A1 4284: 35, 177.

³⁸ A1 4284: 188.

³⁹ A1 4284: 148.

⁴⁰ A1 4284: 378.

⁴¹ A1 4284: 389.

R. Indreuo tõstab eraldi esle ohune-
si rentoimujulisi kooritsast (20 es.), leitud
peamiselt nügaramatest kirikutest (põhja-
moreen, bleue, sari- ja turbanid),
peale kahe eueemplari, mis pärinevad otsestest
mullauhist.⁴² Kunda 1961. a. leitudi hulgas
on kolme kooritsat, mida võtus paapu-
sada ulesse kategooriani. Üks neist on lei-
tud otsestest mullauhist,⁴³ kuni sametõuustaja
uhist⁴⁴, kuni uelinas (joon. 4:1) pärineb uae-
randi põhjusest uuest u 59 57 cm nügavust.

Poolringkujaga kooritsad esineb R. Ind-
reuo uellentõuustis 10 kuni.⁴⁵ Euarusus on
nad leitud aluustest uistidest, 2 euemp-
lari otsestest mullauhist, kuni 2 leiust
on kadmata⁴⁶.

1961. a. leitudatupälist vöte uelle grupi-
ga uuelele vord uahiti ulaluaruudid ot-
uistid (joon. 3:6, 9) nüg otte uaitid (joon. 4:2)
ja uahiti tuleuistid uistid. Euuend uau

⁴² Indreuo, Dre mittlese Plensest, lu. 56, 118, joon. 35:11.

⁴³ AI 4284: 267.

⁴⁴ Samuti ka AI: 4284: 327.

⁴⁵ Indreuo, Dre mittlese Plensest, lu. 118-119, joon. 33:11.

⁴⁶ Sealsamas, lu. 55.

⁴⁷ Samuti ka AI 4284: 528.

pärinevad teatavasti turbanikest, kolmas
alumisest mesolitiilisest kihist, kuna selgub,
mis on lüüdnud paljandi põhjast, moodust
n 55 35 cm ulgarmelt, 1906 kuuluda viie tai-
mejäänustega kihiti, sarnaselt kui ka
alumisest mesolitiilisest kultuuristabi.
Nõus on lüüdnud turbanikest. Tuleb mär-
kuda, et R. Indreni poolt kirjeldada-
tud kõrgkõõbitatega sarnanevad rohkem
kolm viimast, kuna esimesed on tundu-
valt erinevad, ning reparast on nad
kõrvaldas kummutõõs paigutatud et-
kõõbitate hulka, millega need on rohkem
ühised jooni.

Kunda 1933-37. a. linnakapali hulgas
hõldeb 10 kõõbitat kahe võienama vastas-
anna teaga, mis pärinevad turba- ning
pealmisest mullakihist.⁴⁸ Kõik nad erinevad
mõõtudest. 1961. a. leitudude hulgas on kolm
uudemat gruppi kuuluvat kõõbitat, ~~kahe~~
kvartsi, kolmas tulekivist. Ühel kvarts-
kõõbital (joon. 4:4) on ühes servas kumer,
teine nõgusena. Rüstakõrgus on 3,6 cm,
laadus 3 ja pakkus 1 cm. Tulekivist kõõ-
bital (joon. 4:5) on tööajareena kaantatud

⁴⁸ Indreni, Die mittlere Steinzeit, Lu. 117, joon.
34:1,6.

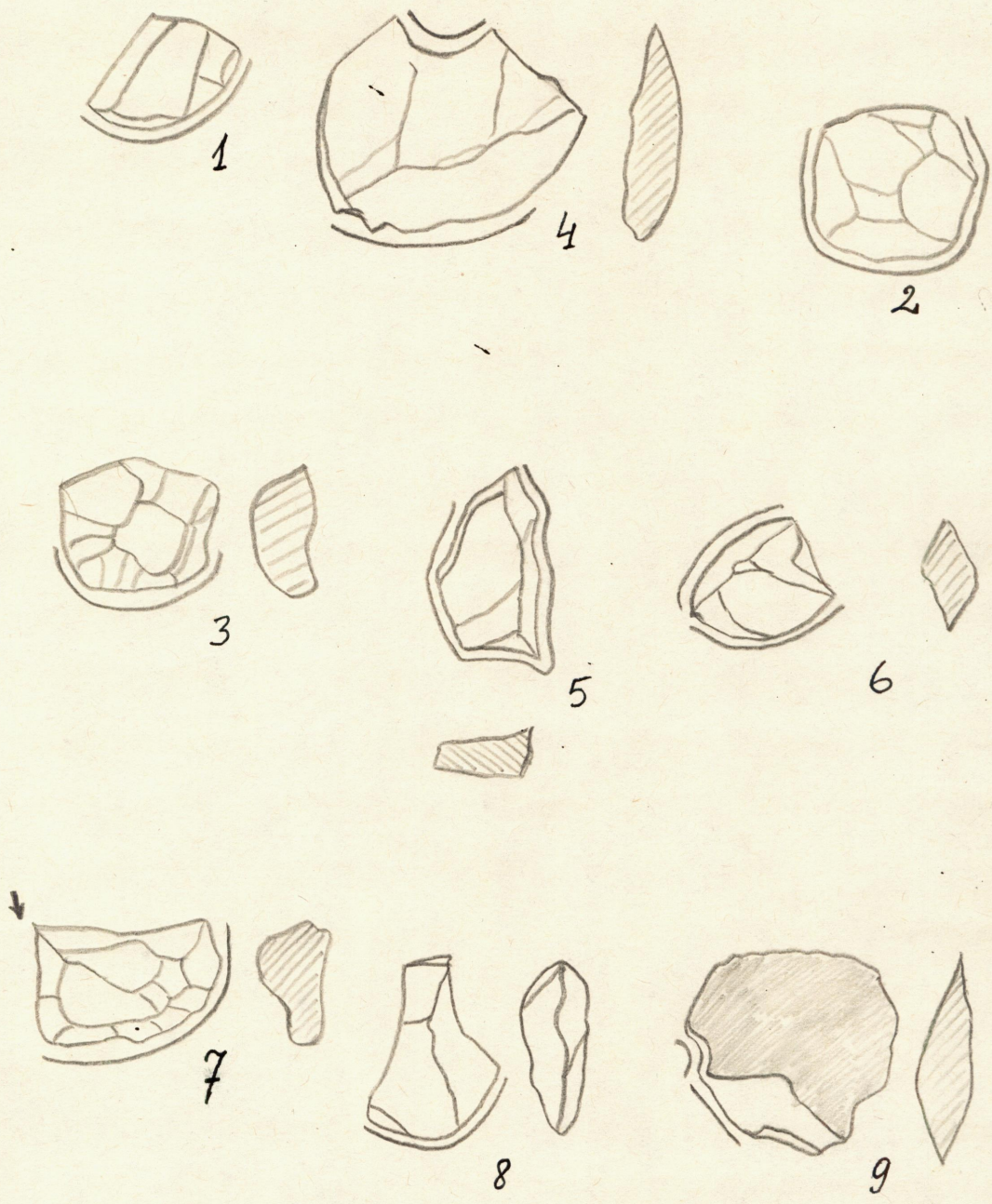
kolme külge. Kolmas kõõvits on kolmnurk-
se kujuga vaitse, mille üs teradest on üm-
gelt kaarjas, terve kergelt nõgus (joon. 4:6).

Esimese ühest kõõvitsast pärineb tumepruun-
aist paelibuga nullastist, teine selle
kõhi all asetsevast fimejäänustega ühest.
Kolmas kas raiustist või aluülest üm-
lõhest ühest.

Tuleks veel mainida kahte kõõvits-üest-
rat (joon 4:7, 8) ja ühte kahe kraja rüsta (joon.
4:9), millest nõgustera voodi kaubada kõõvits-
rana, kuna nige tera oli tõenäoliselt ^{kanitumil-olnud} rüsta.
Esimesed kaks pärinevad vastavalt tume-
pruunast paelibuga ühest ja mustast
fimejäänustega ühest, kolmas leiti rü-
stast h 57 kaevandis põhjosa 58 cm sügä-
rult.

Tähelepanu äratav veel kas vaitseüest
(joon. 5:1), mille teostatud külged moodus-
tarad kirva nuga, mida ka tõenäoliselt
on ^{teostatuna} kaubatud. Esimese mõõdud on 1,9 x 1,9 x
0,6 cm. Ta on leitud mustast fimejään-
nustega ühest.

Ülejäänutest võib veel eeldada 5 õhu-
est vaitse- või külereviplaadist ühest

Yoon . 4.

1 - A14284:330 , 2 - A14284:58 , 3 - A14284:90,
 4 - A14284:352, 5 - A14284:342, 6 - A14284:412,
 7 - A14284:247, 8 - A14284:143, 9 - A14284:515.
 Both laonucleus minus.

(joon. 5:2)⁴⁹, enamuseis ninge teraga ristad, mis on päevavalgele tulnud tuaspruunist paekibuga mullastist, võlja arvatud vee eesemplar⁵⁰, mis on leitud kalvandi põhjast arvatud vee kumuluud ka sarnesid muu- teja kasti, steriilsere ravikasti vöialu- mine merdistolise kasti.

Ülepaadnud 26 kordikat on nähtud uude- vad, et need on same gruppe. Teiste hulgas kerkib entle suun, poolruut krait- vönnuunast valmistatud rist, leitud kal- vandi põhjast, mida tõendoliselt on kaunistatud vöötana (joon. 5:3).

Kaabinud vöök jagada kahte grup- pi. Esmese grupi moodustavad kvartsit kaabinud, teise grupi tunduvalt uueme- mad mõnemegetest porfiirdolomistest valmistatud ristad.

Kvartsit kaabinud leiti 1961. a. 5. e- replan (joon. 5:4)⁵¹ ühes neudist (joon. 5:5), kergelt nõgura teraga, vöök arvatavasti olla valmistatud ka noana. Kvartsit ka- binute nõgus ulatub 3-5,8 cm, laius 3,8-

⁴⁹ Samane kumuluud ka A14284:2M, 236, 256 ja 392.

⁵⁰ A14284:392.

⁵¹ Samuti ka A14284:39, 178 ja 431.

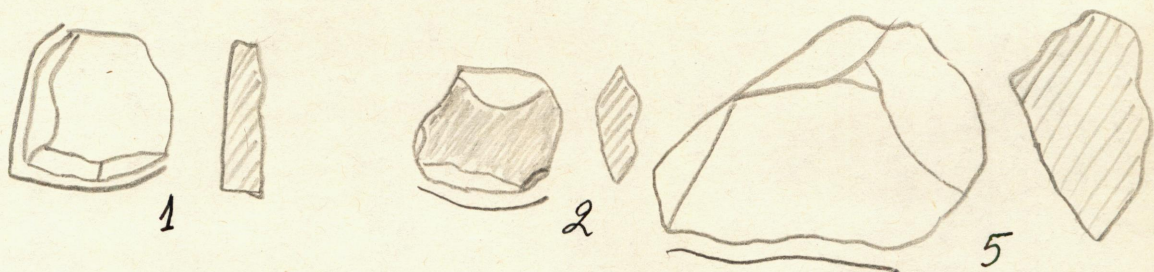
6,6 cm ja paksus 0,7 - 3,4 cm. Üks kvartskraabi-
kestest⁵² on leitud lubastest, kus (joon. 5:5)
hümepruunist paeritoga nullastest, kus⁵³
kas pealmselt nullastest, kameepidau-
tega kestest või raudkestest, kuna sahe üte-
joon stratigraafilist uurimust pole võimalik
teha kapiit vabata.

Porfiridist kaabruud leiti 6. Neidest
üks, raja rohuvastalt töödeldud rohukas-
hallist uralt porfiridist eelmuul-
võib olla ka omanäoline toon (joon. 5:6).
Teine, rohukas hallist porfiridist kaabruud
võib olla ka mõni lõhitud korduse-
katkest, kuna ühes servas on nähtud
lõhitud kera (joon. 5:7). Lõhitud nel-
võib jagada kahte rühma: esimene rohe-
kas hallist plagioklaasporfiridist õhuke
plaadimuguline kaabruud (joon. 6:1), teineks
kõik rohukas hallist porfiridist kõhu-
numre ristkõnega kaabruud (joon. 6:2).⁵⁴
Kolme esimese (plaadimuguline) kaabruu
paksus ulatub 8,3 - 11,1 cm, laius 4,3 - 7,2 cm
mõni paksus 0,8 - 3,3 cm. Kolmel viimasel
kaabruul on vastavad numbrid 6,1 - 8,7 cm,

⁵² AI 4284:178.

⁵³ AI 4284:39.

⁵⁴ Samuti ka AI 4284:97 ja 394.

Жон. 5.

1 - A14284:141, 2 - A14284:17, 3 - A14284:432,
 4 - A14284:492, 5 - A14284:216, 6 - A14284:103,
 7 - A14284:137. 1-5 лоскушки сунуу, 6-7 $\frac{7}{10}$
 лоскушкавт сунуут.

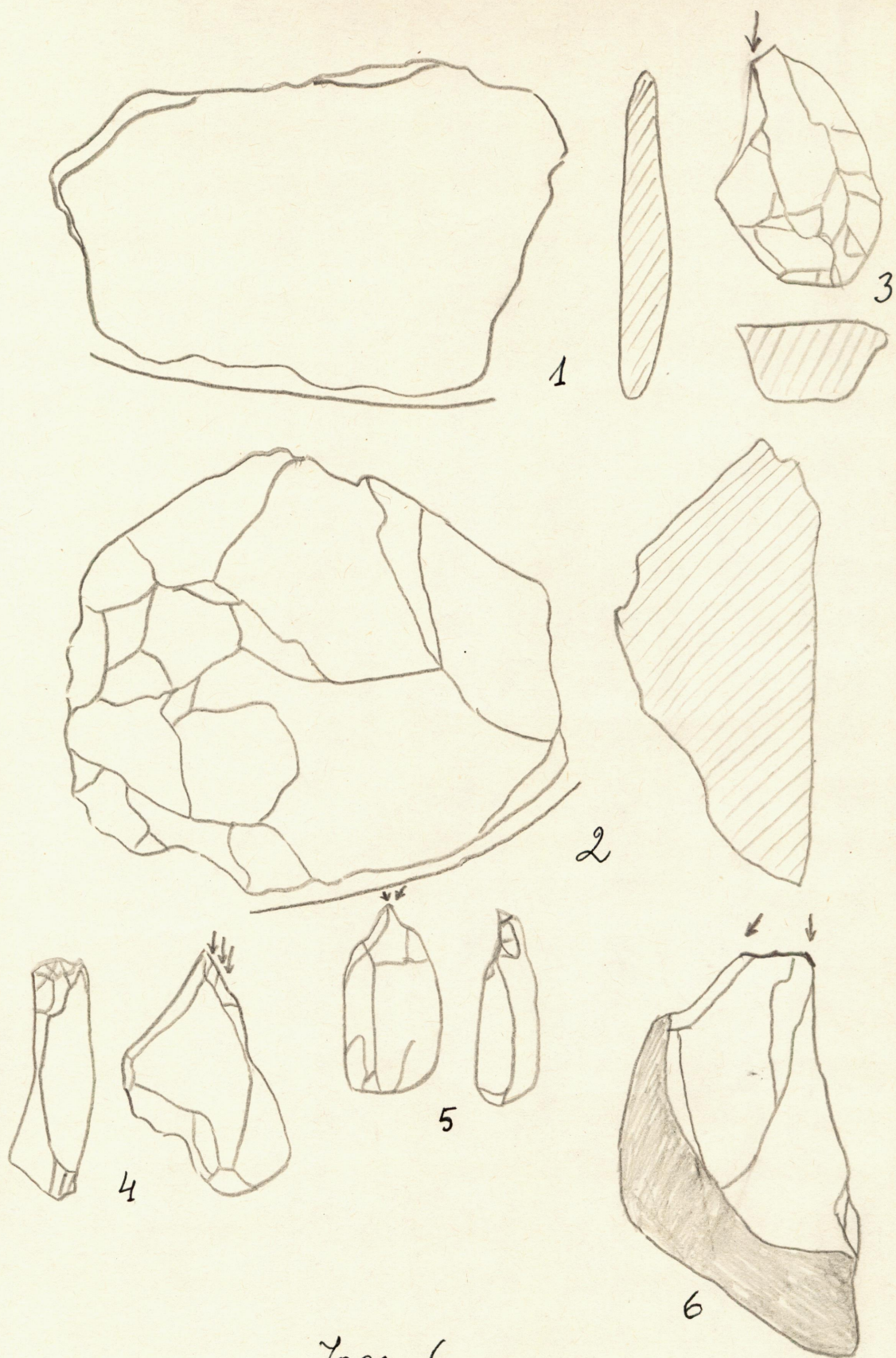
4,2-7,1 cm ja 1,9-4,7 cm.

Kõik porfüridist kaabruud on lihtsad alumisest kihist. Need on ka lovi kaabruud, mille stratigraafilist reolüüsi saab määrata, põrnuvõrd kas raudkivist vöö alla all ning peal aetseratist kihidest. Kaug kaabruud⁵⁵ põrnuvõrd kaevauki põhjust selle põhjaga.

Ka R. Indreus kirjeldab rohmamaad kaabruud⁵⁶, mis saadeti põrnuvõrd alumisest kihist⁵⁷ Kugi: Kunda Lammaste ~~kaabruud~~ ei ole enamuses raudkivist oma enalges arendis, võib sellest kaabruud, arestade ka nende rohmamaad tõstest ning Kunda merolüüsi arendis seloo- mulluun uuvinit porfüriti, millest nad on valmistatud, põdada merolüüsi.

Uuritad on 1961. a. leitud hulga 8. Kaus nendest (joon. 6:3)⁵⁸ on vke loogiga kütatud murrumurrad. Kolmas murrumurrad (joon. 6:4) on teititud vke post mitme loogiga, neljas aga vke post teititud (joon. 6:5). Uueudana on tege mit uuritkoorvõruga^(joon. 4:8), mis mures murrumurradest Kaasikaurumurrad (joon. 6:6). Kahet eel-

55 Kärsalve too joon. 6:2 ja A14284:394.
56 Indreus, Die mittlere Skonzeit, lu. 124, ja 126, joon. 37:1-4.
57 Sealsamas, lu. 57.
58 Saunati ka A14284:299.

Joon. 6.

1 - A1 4284 : 109, 2 - A1 4284 : 525, 3 - A1 4284 : 4,
 4 - A1 4284 : 497, 5 - A1 4284 : 308, 6 - A1 4284 : 464.
 Kõik loomulikus suuruses.

meest⁵⁹ on väga raske selda, kas need võtavad uurt-
ratus pidada või mitte.

Uurtatate parameetritel vabade naupa
on pilt järele. Üks uurtatatest pärineb
pealmisest kumprumist paenlobya mulla-
kivist⁶⁰, kaus kumprumistya vliit⁶¹, kus
(joon. 6:3) kurbakist, kuna vlijadunud kolm
on lehted kas rari- või alumisest meroliti-
list vliit (joon. 6:5), alumisest meroliti-
list vliit või põhjamooneist (joon. 6:6), tu-
last või põhjamooneist⁶².

1993-97. a. kaevamisel leitud 16 uurtat
pärinevad 3 ülemisest mullakivist, kus
uu. pruunast mullakivist (võrre vana em, et
keelnuks põhjamooneist) ning uus põhjamo-
neist. Vlijadunud uurtate leevus on teal-
mata, sest see on väga raske võllus teha.

Nuge on 1961. a. leitud kuga 7 eesem-
plari, mis on tulekivist, vlijadunud
kvartalit. Esmene kugutab eudast kolm-
nure ristlõuna tulekivilaastust valmis-
itud rüsta (joon. 7:1) pinnusega 3,7 cm, kasa-
uga 1,9 cm ja pinnusega 0,4 cm. Kraitu-
võllus

59 AI 4284:168 ja 557.

60 AI 4284:299.

61 AI 4284:168 ja joon. 4:8.

62 AI 4284:557.

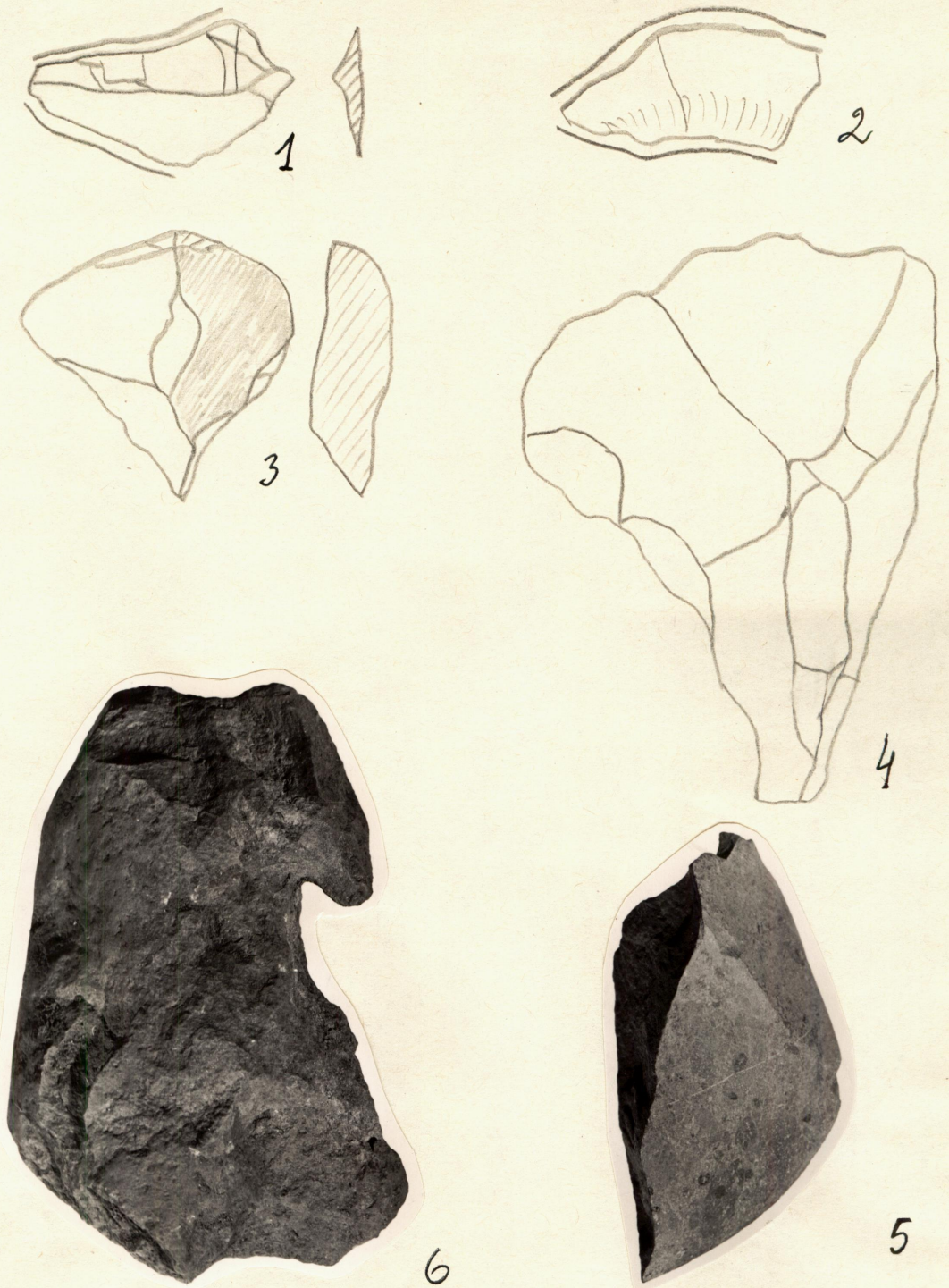
turnab kolme viist, mis sulet poolt on vaustatud nõgura, teiselt poolt kumera teraga (joon. 7:2). Ereme pinnus on 3,8 cm, laar 1,8 cm ja pinnus 0,7 cm. Vene krattist, niist, mida võib pi-
dada näi kaabrukko kui ka noano (joon. 5:5),
on juba udustatud rooves kaabrukuga, ning
kolmas, mis paistab olevat raudaunist lü-
mend na nõgusvõlvitana, rooves võõr-
ratega (joon. 4:9). Võõrdunud kolm nuga
anduvad endast suu teraga kolmnurksed
krattikilde.⁶³ Kõik noad (peale uabe) on
leitud suurepunnist paunistuga peal-
mised nullauhist. Erandiks on uus kolm-
nurme krattinuga⁶⁴, mis pärneb Olenist,
ja nuga - võõr (joon. 4:9). Viimane on
leitud kaevandi põhiosa rüüdist h 57
58 cm vajamelt ning tema paistolu on
kauguse tõttu proports raske undlaas-
taha.

R. Indreuo 1933-37. a. kollektioonis on
4 krattinuga, mis R. Indreuo poolt toodud
joonis⁶⁵ järgi etustade meenutaval 1961. a.
vastaval rüüsti joon. 7:1 ja 2. Ka need noad
on (peale uabe), mis leiti kaevandist välja-

⁶³ AI 4284: 249, 291, 558.

⁶⁴ AI 4284: 558.

⁶⁵ Indreuo, Die mittlere Skanzent, joon. 34:2.

Jaon. 7.

1 - A14284: 320, 2 - A14284: 19, 3 - A14284: 130,
 4 - A14284: **356**, 5 - A14284: 241, 6 - A14284: 32.
 1-4 loomulokas numerus, 5-6 $\frac{7}{10}$ loomulokas numerus.

lõik
kolme
kannet

vedatud nullast), ^{on} teatud pealmselt nullast -
kohust⁶⁶ R. Indreno dateerib nad uelle põhjal
neolitiikumist, mida nad arvatakse sügise, ^{Sisul} ^{Kuugi}
stratigraafia ei ole järelevalde Keemika Lammaste
määr juhul andlause alusele eremite da-
teerimisel, sest enamuse vate ei ole enam
veerole eraldajate arendis. Nõu vatte 1876
pealmselt nullastis hulka olla regimend
ora uuna topul paiknevad neolitiikumist
kohust.

Puure tuli vdmastel kaevamistel pdeva-
valgile 6 esemplari. Kõik neist on vdmu-
nel kvartst ja tulekivist puured, kaus rohe-
kashallist porfiiridist mured rohumavalt
toodeldud riitad, kuna vdmane kupa tab en-
dast mure roheashallist diabaasporfiirid-
dist puuri ota lõbimõõduga 2-3,2 cm⁶⁷.

Kvartspuured on vms teistest murem
(prou. 7:3). Tema paksus on 3,7 cm, laius
3,9 cm, paksus ulalub 0,9 cm. Tema kvart-
puur⁶⁸ ning tulekivipuur on sama kuupa⁶⁹,
amult väiksemad. Neude paksus on 1,8 cm,

⁶⁶ Sealsama, lu. 122.

⁶⁷ AI 4284: 106.

⁶⁸ AI 4284: 262.

⁶⁹ AI 4284: 56.

laerus 1,2-1,3 cm ümbr paksus 0,6-0,7 cm. Ka
kaks nime rohmasalt tädelduel porpi-
võpkuuri vatisuupu on samasugune (joon.
7:4).⁷⁰ Neude paksus on 7,8-8,4 cm, laerus 4,9-
6 cm ümbr paksus 2,8-3,2 cm.

Mõlemad nimeid puured pärinevad
saimedajadustega, ühest, kuna võrretest
puuredest pärineb tulekõrjpuu pealme-
rest mullandist, kuna varts puuredest
on ühe (joon. 7:3) leitud põhjamoest,
teine turbast. Linnu puuri ots pärineb vas-
turbast või põhjamoest.

1933-37. a. kollektorid on 6 põlvkonn
vartspuuri.⁷¹ Üks neist on leitud savikivist,
kaks pealmisest mullandist, kuna
kolme pärjolu on teadmata. Nõmetatud
mõnede mütis P. Indieno nähtleb, kas pölda
nõud naasniketus või puuredeus. Kõrte võle-
mised mullandist leitud puuri peab P. Ind-
ieno neolühklistes.⁷² Naga juba eespool mä-
gitud ei ole pärjumeis nõne all olevast
võrretest ümbr ~~seel~~ kindlaks tõendades kuu-
lurest noomane nõvaga. 1961. a. leiti
ju ka üks võrre tulekõrjpuu pealme-

⁷⁰ Saunuti ka A14284:140.

⁷¹ Indieno, Dre mittlere Hemisph., joon. 36:1

⁷² Lealsanuar, lk. 120-122.

rest nullastuist, lepidunud vana vanust
puur aga aluministest vabrikust. Lestõttu
pealmselt nullastuist leitud puurid
õivad, aga ei taiveta alla neelitatiseid.

1933-37. a. leitud muudetud puuridest
on üks arvatakse⁷³ vng meenutab puuri joon.
7:3 1961. a. kollentsoovint. Kahes lepidunud
muust puurist meenutab üks, paksusega
11,8 cm⁷⁴ võrre võrre võrre võrre
olevad muu puur. Kolmas⁷⁵ puur
on ebareeglipärane võrdne, teine ots on
aga nõuapärane (kõrvalt vana-
mõel kulumine) vng meenutab võrre
kaevamisel leitud võrre otsa⁷⁶.

Alalviidatud kolmest 1933-37. a. puu-
rist on üks leitud vabrikust ja teine alu-
mest vabrikust, kuna kolmanda leinost
on kadumata. On vngis tõendolev, nagu ka
R. Indreuo oletab⁷⁷, et kõik need muud puu-
rid (nõ 1933-37. a. üks ka 1961. a. kollentsoovint)
on merolõõtsed.

Tulevõirivartel aladel on kiirvõid
merolõõtsuunis veel enamasti tulevõid

⁷³ Indreuo, Doc mittere Skinsert, Lu. 133, joon. 36:2.

⁷⁴ Halsamas, Lu. 133-134, joon. 38:4.

⁷⁵ Halsamas, Lu. 134, joon. 79:4.

⁷⁶ A 1 4284:206.

⁷⁷ Indreuo, Doc mittere Skinsert, Lu. 134.

valmistatud, lerti alal ja lähemas naab-
ruses, kus tulevõrvi on vähe, kaunati vallas
otstarbens varauult kasutama võtmisega-
võrd muud võimaluse. See traagis ka lühri-
mõtelnudena varau kasutusel võtmise, sellised
promütsioonid tagaahelduselt lühikesel (või
koopidul lühikesel) arvul ei tunda tule-
võrvi aladel;⁷⁸ Lõhvimine oli väärtuse-
võrd muud võimaluse töö, et arvul
ja talu kasutati võrvi võimaluse, kuni
tõelise niivõõruse, enne kui need muuti
teitati. Seda tunnustavad paljud tegevasti
niivõõruse teraga väärtuse lühikesel, Kunda
Lammamäe merolühikesel kiivõõruse olud
väärtuse (või ja arvul) väärtuse väärtuse
muudatust lühikesel väärtuse kiivõõruse
kõnd) ja need kasutati arvul väärtuse
väärtuse kiivõõruse.

D. Indreus annab oma monograafias
põhjaliku ülevaate Kunda Lammamäe
ja väärtuse lühikesel merolühikesel kiivõõruse,
väärtuse pöördumise ja lühikesel, ja need
need väärtuse pöördumise väärtuse väärtuse.⁷⁹
Paljud väärtuse, väärtuse väärtuse

⁷⁸ Sealsamas, lk. 140.

⁷⁹ Sealsamas, lk. 140-157.

töö's vaadeldakse talbade⁸⁰, näitlik R. Indreus
kivistena. R. Indreus poolt eraldatud kivie-
kostest puudutatuse näolavas kinnu-
töö's aruult need, mille esineb paralleelselt
1961. a. kesumaterjalis.

Nagu juba eespool märgitud, on rõhu-
enamus kunda kivikivest ristteralised. 1961. a.
leiti rüski ka uus ura liitporfüridist lava tea-
ga põiktalised kive katkend, mis kujult
meenutab mõnevõrra tänapäeva kivist (jõuu. 7:5).
En on leitud pealmisest mullakihist ja võib
olla neoliitiline, kuigi kivoloogi järgi struktades
ja L. Jaanitsa arvamusel kohalt ei taustu
ta ueda olla.

Teisene võras mainida kahte lihtsust
kive katkendit. Üks neist⁸¹ on roheaschal-
list porfüridist risttalise kive kaunaosa,
mille pealispind on võrdlemisi hästi lühi-
tud (nahku on lühted pinnast vaha vaha
säilnud). Teisest lihtsust pinnaga roheaschal-
list ura liitporfüridist kivist⁸² on säilunud
aruult armetu katkend kive kinnost.
Katkend on vaha nõrgalt lühted.

---

⁸⁰ Tegemedes L. Jaanitsa arvamusel.

⁸¹ A1 4284:465.

⁸² A1 4284:298.

Ermeus natuend pörneb varubhi all
pöruenast mesolütisest vöhist vii pöhpuno-
reenist, oller reega kindellanti mesolütisme,
kene on leitud pöaluisest tumepruunist
pörelöboga mullauhist. Neule natuendoti
järgi on rame struutada viiveti endi ole.
Ermeus natuend vöis kuuluda III kropsi⁸³,
kene natuend aga II kropsi viiviviele R.
Indreus lojokure järgi.⁸⁴

Edari hillel mannda nömade lörmeus-
jälgölya rohela hallist drabaasit pöruen-
nust viivest pöruuga 12,5 cm, lauruuga 8,2 cm
ja pöruuga 3,5 cm (pöou. 7:6). Ere on lei-
tud kas tainaja aduutiga vöhist vii rari-
kõhist. R. Indreus matijali hulgest on, a-
vutade viivet halba rätivust, mille rame pe-
callele leida. Kiivet tera on lörmeuta, et-
ma toomad aga külümud vaud.

Lopuus on pöruud vas pöruu tume,
vöb-olla pöoleli pöruud urivies rohela-
hallist pörpividist (pöou. 8:1) pöruuga 16,5 cm,
lauruuga 6,6 cm, pöruuga 2,7 cm. Oua wö-
kupit meauutib ta vöhti III kropsi kuuluvat
viivest kunda Lammaamält.⁸⁵ Kiives on

⁸³ Indreus, Die mittlere Steinszeit, Lu. 146-148, pöou. 43:1,3.

⁸⁴ Sealsamas, Lu. 145, pöou. 42:1, 43:1, 2.

⁸⁵ Sealsamas, Lu. 146, pöou. 41:4.

leititud pealinnid mullandist.

1933-37. a. kiivestest on II tüüpi kiivkiivestest (uunuu 5 es.) 1 leititud bleenest, uunuu rannakist, 1 hubast uunuu uun. puunidast mullandist (tegeluselt avatavasti pölyamoonist). III tüüpi kiivestest (4 es.) on 1 leititud bleenest, ~~uunuu rannakist~~ 1 hubast uunuu rannakist uun. puunidast mullandist (pölyamoonist).⁸⁶

Talbadest toimab kõigepealt võlma uunuu hallist rannakistast õnnekalra uunuu, mis vana kea lühikene ja kirituigi järgi õnnekalra võlma alla uunuuõnne (joon. 8:2). Ee on leititud aga kas mustjast kamejõõnneustega keelkunnakist või rannakist, pizem viimise uunuu. Võlmal juhul rannakist lemmikite eene uunuuõnne paritaku vastu.

Järgmine grupi moodustavad madalad, peaaegu kolmnurused talvad pölyamoonidist (joon. 8:3)⁸⁷ ja diabaaspölyamoonidist⁸⁸, mis moodustavad R. Indreko tüüpe Ia⁸⁹ ja Ib⁹⁰. Eene ja kame neist talbadest pärnevad kas aluunuuõnne uunuuõnneust kist või pölyamoonist, kolmas mustjast kamejõõnneust kist. Sellele

⁸⁶ Pealsama, lu. 57.

⁸⁷ Saunuti ka A14284:422.

⁸⁸ A14284:302.

⁸⁹ Sama.

⁹⁰ Joon. 8:3 ja A14284:422.

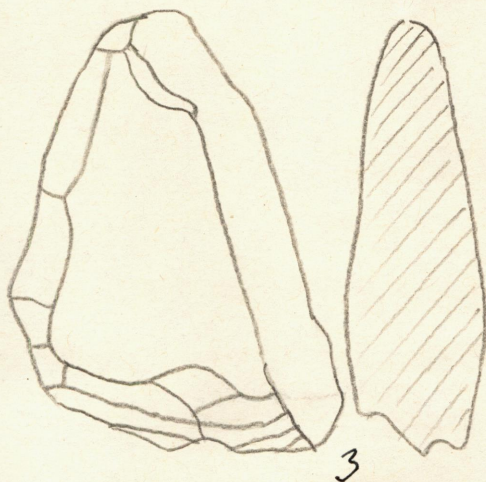
2

4

1

3

6

5

Tab. 8.

1 - A1 4284: 215, 2 - A1 4284: 415, 3 - A1 4284: 438,
 4 - A1 4284: 425, 5 - A1 4284: 508, 6 - A1 4284: 8.
 2, 4-6 $\frac{7}{10}$ *Leomulius* *numus*, 1 - $\frac{3}{5}$ *Leomulius*
numus, 3 - *Leomulius* *numus*.

grupile leedulub paralleelse ka Latit, nõrku
võttes alla Zvejnieki asula alumnidest, mesolii-
tilisest ühikist pärinev talb.⁹¹

Eelmise grupi talbadelise sarnasus on
kõrged kolmnurksed talbad (6 esemplari).
Neuolent vms (jõuu. 8:4) on hõsti lühikesed
kallist leptüüdist nelinurksed risthõlmega
talva katvunud pinnusega 8cm. Järgmine
on osaliselt lühikesed diabaasporfiiridist
talva katvunud⁹², mis sarnaneb eelmisega.
Lõpuks tuleb mainida vastarakupeelise
pinnitõrvast (või poolraluis) kiivitalbu, nel-
lidesest vms⁹³ meenutavad III koopti kiivita-
vest R. Indreuo lühikesed järgi.⁹⁴ Kolmas
paistab olevat ainult ja meelalt täoeldud,
kaubamärgi järgi pole nõha ja on viistav,
kas ta võlde talb on (jõuu. 8:5).

Hästi lühikesed kiivitalb (jõuu. 8:4) pärineb

---

⁹¹ Lõunumber 164. Vastavalt L. Jaanitsa aru-
saadud andmetele peetakse Zvejnieki mesolii-
tilise asula alumnid ühite mesolii-tilisest, mis
olevad ka vms. lähedalasuva mesolii-tilise kalumiskupa.

⁹² A1 4284:296.

⁹³ A1 4284:306 ja 355.

⁹⁴ Indreuo, Die mittlere Steinzeit, jõuu. 41:4

alumisest merolühkest kivist, lihvitud
katunud pealmisest mullakivist, uuna
pindistatud talrad on leitud tubakakivist⁹⁵ ja
tubakast vööblemist⁹⁶. Kolmandast esemplarist
on teada vaid, et ta on leitud uugava-
matest kivistest.

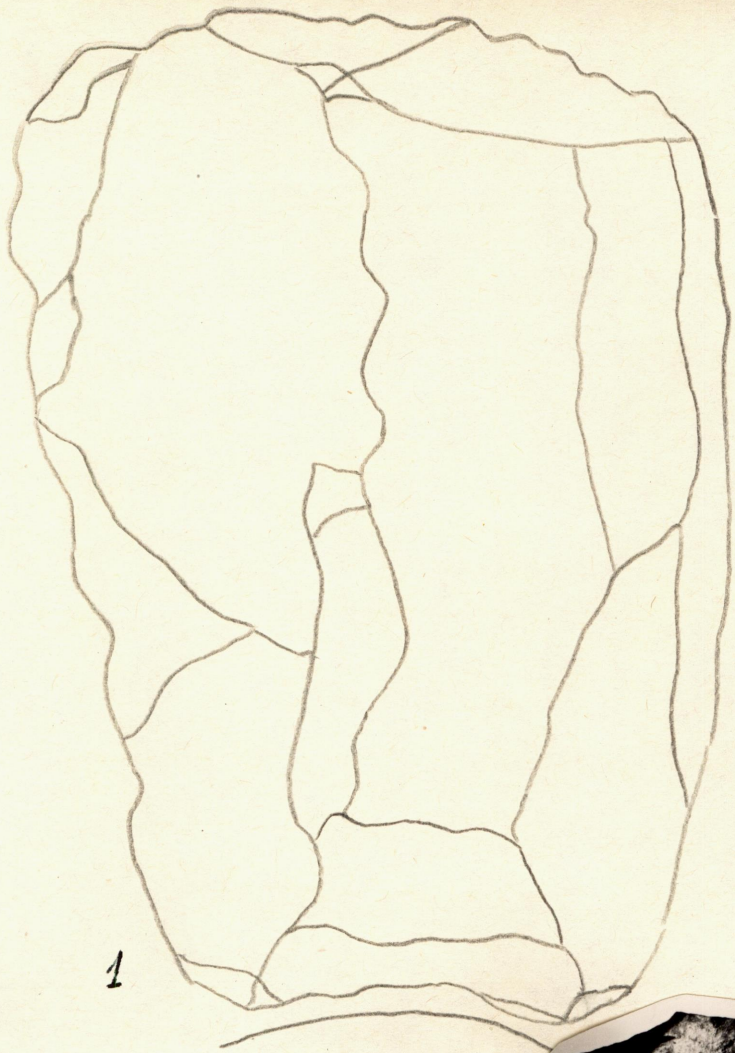
Ristkülgse kuulgaatiga uugava-
talrad on 1961. a. leitud vaid 3 esemplar.
Üks neist on hästi lihvitud rohevaskhallist
savihaldast kaunistatud, ühes otas otas-
ja teises nige teia (joon. 8:6). Mõlemad
talrad on tublisti uulunud, mis on uuga
merolühkest tühineus. Eri on leitud
pealmisest mullakivist. Tema mõõdud
on 8,3 x 5 x 2,3 cm. Tema esemplar on dra-
baasporfüridist lihvitud uugava uua-
naosa⁹⁷. Kolmanda nööli on veel aava-
tarasti tejenist suure poolvalmis rohe-
kaskhallist uulitporfüridist õõnestalvaga
(joon. 9:1), mille pinnas on 13 cm, laius 8,7 cm
ja paksus 5,1 cm. Eri pärneb mustjast
tamejõõnustega kivist.

Õõnestalva tooromum võib vaa delda uua
kaabrust joon. 5:6.

⁹⁵ A1 4284:306.

⁹⁶ A1 4284:508.

⁹⁷ A1 4284:264. Leitud pealmisest mullakivist.

1

2

3

5

Joon. 9.

4

1 - A14284: 372, 2 - A14284: 193, 4 - A14284:

444, 5 - A14284: 294. 1, 3 - loomulikus nummes; 2 - $\frac{3}{5}$,
4 - $\frac{3}{10}$ ja 5 - $\frac{1}{2}$ loomulikult nummes.

Peale valmisplaatute esimes kunda
1961. a. lemmaterjalis was rombikujulise
ristlõhnega sargelt lõhitud rohekashallist
porfiiridist talb (jõuu. 9:2) pinnusega 7,2 cm,
leiruga 4,2 cm ning paunusega 2,3 cm. Ere
on leitud mustjast karmepõrnuetega vihmist.

Lõpus tuleus veel narmida uita teega
lõhitud uupjisti natuendist (jõuu. 9:3)
ning uolme lõhitud talvanatuendist, mille
põrgi on aga rams uolagi seloda esumeti
endi uõhta⁹⁸.

Lihvinudave leiti 1961. a. 55, paunust
on need natuendist. Enamde neist oli val-
mistatud kehahallist loranõst, 2 ekum-
lari alurolidist, 1 diabaasist ning 1 ekumplar
oboluslõranõst. Kõik nad uupjitarad endast
mitmennyne munnuga uõlt poolt lõhitud
pinnuga uupjilaate. kuumu ja paunõni
sõlõnuud ekumplar on uupjitatud jõuu.
9:4. kille lihvinudõni mõõmed on umbes
37 x 33 cm.

Vihte uõvikuamõõni nõtõmõitiga 9,1 x 6,6 x 3,2 cm
on aruatarasti uõmõtatud alasiivõõna⁹⁹. Ereme
pealõpõnd on uõlt uõljõlt pumõnõmõd

⁹⁸ A1 4284: 12, 30, 138.

⁹⁹ A1 4284: 543.

et mõnuga R. Indreus stratigraafiale
tuginevat dateeringud ei või olla liiga
kindladna, ^{kuu kõrvaltada (nejal)} seos uute andmetega Kunda
Lammaste stratigraafia kohta 1961. a. kaev-
vamistel. Näiteks luges R. Indreus uude uute
(pealmine mullast võeti arvatud) pealtalt
merolihhistus, ~~andmet~~ ^{andmet} pealmine mullastit
aga reolihhistus nry dateeris selle vastavalt
na leide. 1961. a. kaevamised näitavad aga,
et enamik uute ei ole enam oma es-
alges olukorras nry uutele tuleb datee-
rimine stratigraafia põhjal tehtuda ette-
vaatavalt. See annabki aegselt võrrelda,
mida ei liigidei stratigraafiliste andmete
kahtamise võimalust Kunda Lammaste
leide dateerimisel.

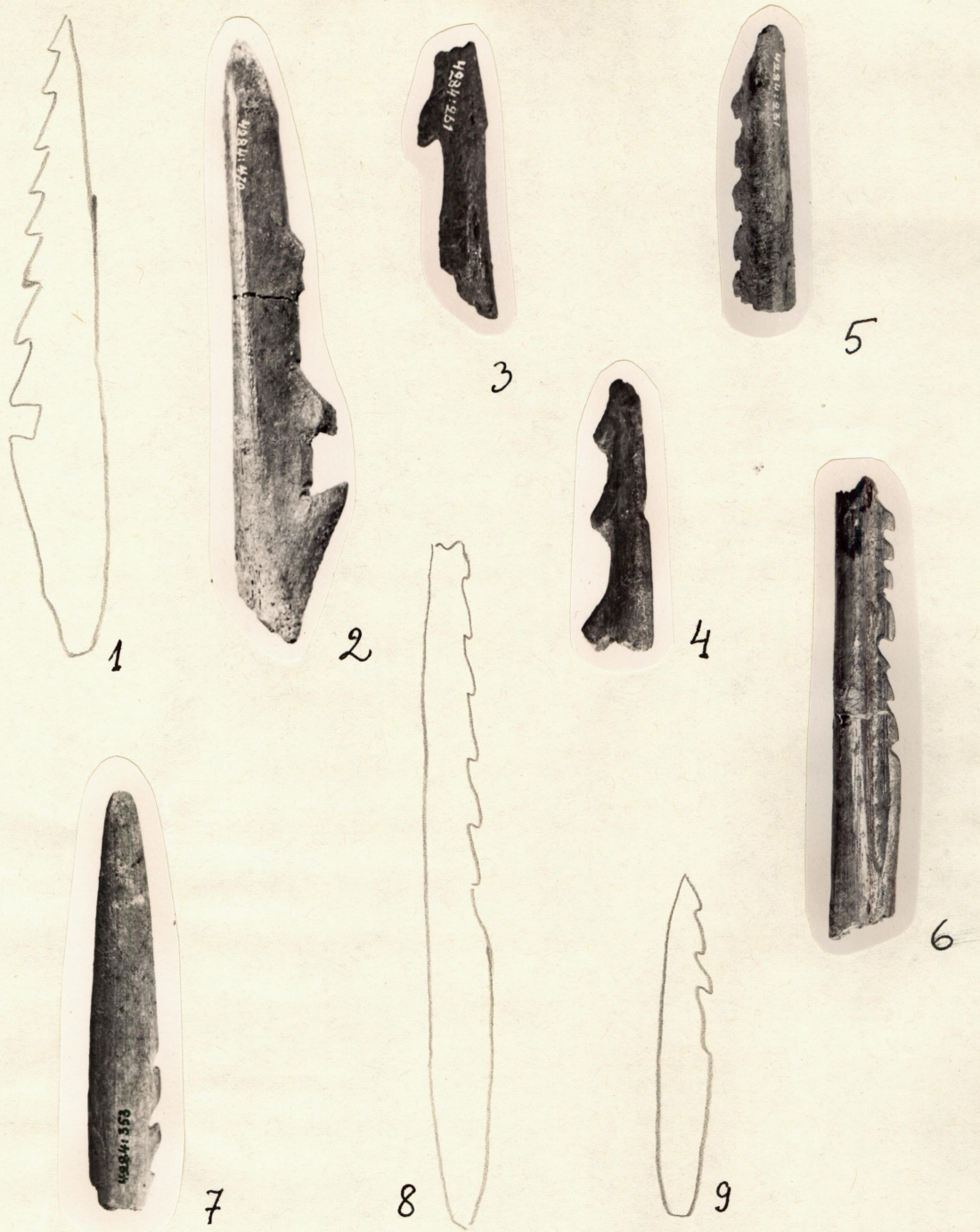
II. Luu- ja sarviistad

Uhe sulisema osa Keenda mesolitiivse
aegla luuriistadest moodustavad karpu-
nud ja ahonjud.¹⁰² R. Indreko räägib mõnema
riistatüübi kohta nimetatud „karpuun“, erista-
des erimeni üüi vanest ealduraid ja teisi
üüi vane ühtge tüüvati korustatud karpuun.

Vane küljest ealdurati karpuunid, s. o.
karpuunide hulgas mehe tüübi järgi määrab
R. Indreko ühtgepealt need, mis on vanus-
tatud sälgya nõõri jaoks.¹⁰³ Seda tüüpi
karpuune on 1961. a. leidehulgas kaks.
Ühel neist on ümmarik ümmariga teravad
hambad (põu. 10:1), pikkus^{me} 15,3 cm, laius 2,3 cm
nõõri paksus 1,1 cm. Teine karpuun on vanus-
tatud ainult nabe suure ja tugeva hambaga.
Kolmas kamm moodustab sälgya nõõri jaoks.
(põu. 10:2). Rista pikkus on 12,7 cm, laius 2,3 cm

¹⁰² Kõrvalolevas ümmaritoos on karpuunidest ja
ahonjudest kõneledes mõeldud loomulikult nende riistade
luuist struktuurist.

¹⁰³ Indreko, Die mittlere Steinzeit, eu. 221, põu. 63:13;
64:1, 2.

Joon. 10.

1 - A14284: 515, 2 - A14284: 470, 3 - A14284: 261,
 4 - A14284: 540, 5 - A14284: 231, 6 - A14284: 385,
 7 - A14284: 353, 8 - A14284: 443, 9 - A14284: 337.

1 - $\frac{3}{5}$ loomulikust nurust; 2 - 4 ja 7 - 9 $\frac{4}{5}$ loomulikust
 nurust; 5 - 6 $\frac{7}{10}$ loomulikust nurust.

Ahinguud leiti (koos natuenditega) 71 exemplari. 35 neist moodustavad mitmeüksused varemmainitud natuendid, ülejäänused võivad jagada nelja põhitüüpi.

Eumere tüübi moodustavad neli nuute harrude hammaste või üksnudega ahingu natuendit. Kõik need on rüüta kraatted või võ mitme sõrtonud hambaga. Kolm neist on selgelt väljapronistatud üksnudega (pou. 10:3)¹⁰⁸, neljandal (pou. 10:4) on üksnude vahel rõgurad, kus hammas lõheb ürgvalt ühe teise. Kaks esimest päroneid tervikult, kolmas vas alumisest mesolobist ühest või põhjapoolisest, kuna viimane päroneb vas bleenist või põhjapoolisest.

Keskmise suurusega hammastega ahingud võivad jagada 3 gruppi: pinad, keskmise suuruse ja lõhmed ahingud. Pinni ahingud leiti 11 exemplari. Kõik need on natuendid. Osad neist on kolmnummelised tüübid (pou. 10:5)¹⁰⁹, teised on rõgusnummelise tüüpi ürgulise ristloimega (pou. 10:6)¹¹⁰. Kolmnummelise ristloimega ahingud on enamasti tõugide hammastega, ~~üks~~ tiigakuulide ristloimega ahingud aga teavasti hammastega,

¹⁰⁸ Samuti ka A1 4284: 235, 480.

¹⁰⁹ Samuti ka A1 4284: 134, 135, 154, 209, 269, 491.

¹¹⁰ Samuti ka A1 4284: 388, 426, 450.

kuigi enneb na vastupildesid nästest.

Kolmnurkse ristloomega püüsi ahjupõlv esimeses pealises nullastis (3 es.), tasapõhjusta ühis, samuti ka püramoosneis. Tõlgajulide ristloomega ahjupõlv leiti tasapõhjusta ühisest, sarnasest ning alumisest merolüülist ühisest.

Keskmise püüsi ahjupõlv meenuvad kahe esemplari (põu. 10:7)¹¹¹ hammastest püüsi ahjupõlv, on need ainult helega lihtsamad. Ülepaadumid võlu keskmise püüsi ahjupõlv, mõldest was on peaegu tervena sarnad, vaid teravus on mündumid (põu. 10:8)¹¹² on peened, teravate hammastega ühis. Peaegu tervena sarnad esemplari püüsi on 13,3 cm, laius 2,8 cm, paksus 1,6 cm (olme mündumid teravust). Kahe esimest keskmise püüsi ahjupõlv püüsi tasapõhjusta ühisest, kahe viimast kahe alumisest merolüülist ühisest või püramoosneist.

Keskmise püüsi hammastega ahjupõlv võrre grupi moodustavad olme-

¹¹¹ Samuti ka AI 4284:398.

¹¹² Ülepaadumid kahe esimest numbri all AI 4284:7 ja 471.

ud kesumiste hammartya ahryud (8 kus.). Nii-
neist on vordlemisi paaned (joou. 10:9).¹¹³ Joo-
nidel kugutatud pearyu terve esemplari
pikkus on 6,5 cm, laius 1,1 cm ning paanus 1,7 cm.
Kolm vepromed natuendit paistavad pu-
kumult alerat oreti lutiidest ja kesumide
pikkureya ahryuti vahemaalud (joou. 11:1).¹¹⁴
Kaus natuendit nenole hulgat kuguta-
vad eudast ahryu teraosa, kas poraotsa. Pan-
nol litiidest ahryud on litiidest tarmepa-
nustya vabast, olenest ja pihjamooneust.
Kabe esemplari litiidest ei ole topult
kada, nad vovad panneda kas pealunest
mullakivist, karmepanustega vabast, raviki-
hist voi aluunest mesolitiidest vabast. Vaho-
peatu pikkureya ahryutist panneda kas
olenest, kuna ei as vob kuuluda kas tarmepa-
panustya, raviki- voi aluunest mesolitiidest
vabast.

Ei tiidbi moodustavad vaxuti tohedate
hammartya ahryud, mis on erandatud
asumult natuenditiga. Pikkumult paistavad
uda tiidpi ahryud olema alla kesumist.
Kaus esemplari (joou. 11:2)¹¹⁵ on tohedate, kuid

¹¹³ Samuti ka A14284:9, 338, 404, 512.

¹¹⁴ Samuti ka A14284: 71 ja 332.

¹¹⁵ Samuti ka A14284: 399.

1

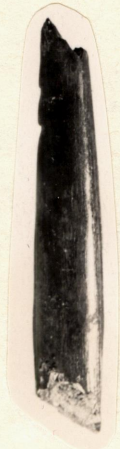
2

3

7

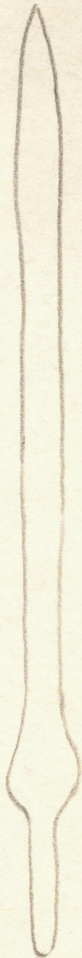
4

5

6

8

Jan. 11.

1 - A14284: 120, 2 - A14284: 541,
 3 - A14284: 435, 4 - A14284: 456, 5 -
 A14284: 427, 6 - A14284: 212, 7 - A14284: 78,
 8 - A14284: 476. 1 - 7/10 locomotivest nummer,
 2 - 4/5 locomotivest nummer.

uus (joon. 11:6). Kõiklised esemplarid on saadud ka mõnest muust, uus nad moodustavad xx-kegulist ornamendi. See on leitud peal-
musest nullavist.

Nagu vältisid naha, esineb ahn-
guud võigi rihtides. Valdav suurus siit
pärneb nina alumistest rihtidest. See
laugub nimmis R. Indreuo andmetega.
1933-1937. a. leitud ahngutest pärneb ainult
4 esemplari pealusest nullavist.¹¹⁹

1961. a. leitud ahngutest hulgast ei tooga-
nuol võlma tuleviteradega karpimise
ja ahngutest, nimmis R. Indreuo kaardustel
leiti 9 esemplari.¹²⁰

Võlgakujuline ja kolmnurkne rihtide-
ga ahngutest on paralleelne ka Läti tein-
nimmist saadud leitud, nimmis Lubana
järvest pärnevate ahngute hulgast.¹²¹ Saadud
esineb Lubanas ahngutest, millel on jä-
ral nimmist nimmis nimmis.¹²²

Leitud nooleotsi leiti 1961. a. nimmis
7 esemplari. Kolm neist keelduvad noo-
nimmis, nimmis. Siingi tüüpi nooleotsi hulgast.¹²³

¹¹⁹ Indreuo, Die mittelste Steinzeit, lu. 58.

¹²⁰ Kalsamas, lu. 224.

¹²¹ Noze, Mezolitnele karkonni, joon. I: 2, 3, 5;
Noze, Karkonni mezolitnele karkonni, joon. 2: 8, 9.

¹²² Noze, Mezolitnele karkonni, lu. 7, joon. I: 1.

¹²³ AI 4284: 96, 322, 323.

Kõik need on moodunud püraa vahendist
lõbimõõduga 0,9-1,2 cm. Nõuetatud noole-
otsad on leitud vana laialdarel tein-
toorunult Kesk- ja Ida-Euroopa metsa-
vöödilis, saunuti esimes need ka Lääne-Eu-
roopas.¹²⁴ Esmine sõda on kindlasti tehtud
4 vullist nooleotsa, neist 2 järvetüüpi,
1 oleust ja 1 kühvakuusid.¹²⁵ 1961. a. leitud
nooleotsad pärineb aus pealüüsiest mulla-
kihist, teine taimedajamustega kihist, kuna
kolmas on leitud alumiinist mesoliitilisest
kihist.

Taimedajamustega kihist leiti 1961. a. ka
lapiinu nooleotsa vahendist (jõu. 11:7). Tu-
bast pärineb hästi varjatud 4,9 cm pikkune
0,5 cm läbimõõduga nõelataoline nooleots,
mille kohta on paralleelselt Oleni Ostroni kal-
mistusest, Nizneje Veretje aulast, Lütana järve
leitud hulgast üry eriti Tšigiri kultuurist.¹²⁶
Tavaliselt on teinud palju väikemate
euremplandiga.

Kas alumiinist mesoliitilisest kihist või
põhjamoreeniist pärineb piire sõhvana

¹²⁴ Audreus, Die neuen Steinsch., jõe. 73.

¹²⁵ Fealsamas, lu. 58.

¹²⁶ Тупика, Орехооуповский моремский,
lu. 70, jõe. 34:13-18; 36.

1000 m. kõrgusel?

nõelakuupulime noolest paucendiga varre-
poolres elas paari sentimeetri naukul
straat (joon. 11:8).

R. Indreus poolt puhitud vaevamistel
leiti 13 kolmnurkse ristlõuna hammaste
või siluudiga vaevamistatid ^{kuuna} noolotsa, 10 sent
põrsas pavesetitest, 1 bleent, 1 turvast ja
üks nn. puumist nullamühist (tõenäoliselt
antud juhul turvast).¹²⁷ Ka 1961. a. leiti üks
seda tüüpi noolotsa uatruud (joon. 12:1),
nooli turvast. Noolotsad tüüpi noole-
sti erand ne dubana järve lerdude hulgas.¹²⁸

Tähtsal kohal Kunda lerdude hulgas
on jäätkurad, s.t. nende looma tolmust
kuaritud, millele avastarasti rasuti falool
veesõudel jäänud.¹²⁹ Eri alatiibi nende hul-
gas moodustavad 45° nurga all ära lõigatud
otaga rüütid, mida R. Indreus peab jää-
tkuradeks, noolotsude arholoog N. Gušina aja
rüütadeks, millele lõigati puuosad.¹³⁰ Nool-
otsad rüütu erand Eesti ja Lõuna-
Siberis, Ladoga järve ääres, samuti ka kauge-
mal ida pool uuni Uraalideini.¹³¹

¹²⁷ Indreus, Die mittlere Steinzeit, lu. 58-59.

¹²⁸ Лозе, Мезолитическое каменное, lu. 12, joon. II:86.

¹²⁹ Indreus, Die mittlere Steinzeit, lu. 300.

¹³⁰ Лозе, Мезолитическое каменное, lu. 78.

¹³¹ Lealsamas.

1961. a. Kunda kollentsoonis on uuesti
tribüüt 1 mudunud kaotsaja eemplari¹³²,
lehed alumisest mesolitiisest kihist.

Telesõnnud 9 jätkuvalt ~~on~~ on 5 ee-
emplari terava otsaga (joon 12:2)¹³³. Joo-
nidel on kujutatud jätumata teise eem-
plari pikusega 18,4 cm, lausega 4,7 cm ning paa-
nusega umbi 2,5 cm. Telesõnnud ueli on varal
jätumata teine. Terava otsaga jätumata
leht on kuulub teendolisele ka was muutus
teravdusega eemplari¹³⁴. Kaus terava otsaga
tuma on lehed alumisest mesolitiisest
kihist, kaas saamepõnnustega kihist, was
teebastihist ja was pealmisest mullastihist.

Kemera otsaga jätumata on 1961. a.
kollentsoonis 3 teist eemplari (joon. 12:3)¹³⁵.
Neude pikus on võigub 16-23,3 cm vahel. Kõne-
vad on lehed was alumisest mesolitiis-
est kihist või põhjapõnnust.

1933-37. a. uueaunistel lehted jätumata
põnnust sammuti peanist alumisest kih-
listest.¹³⁶

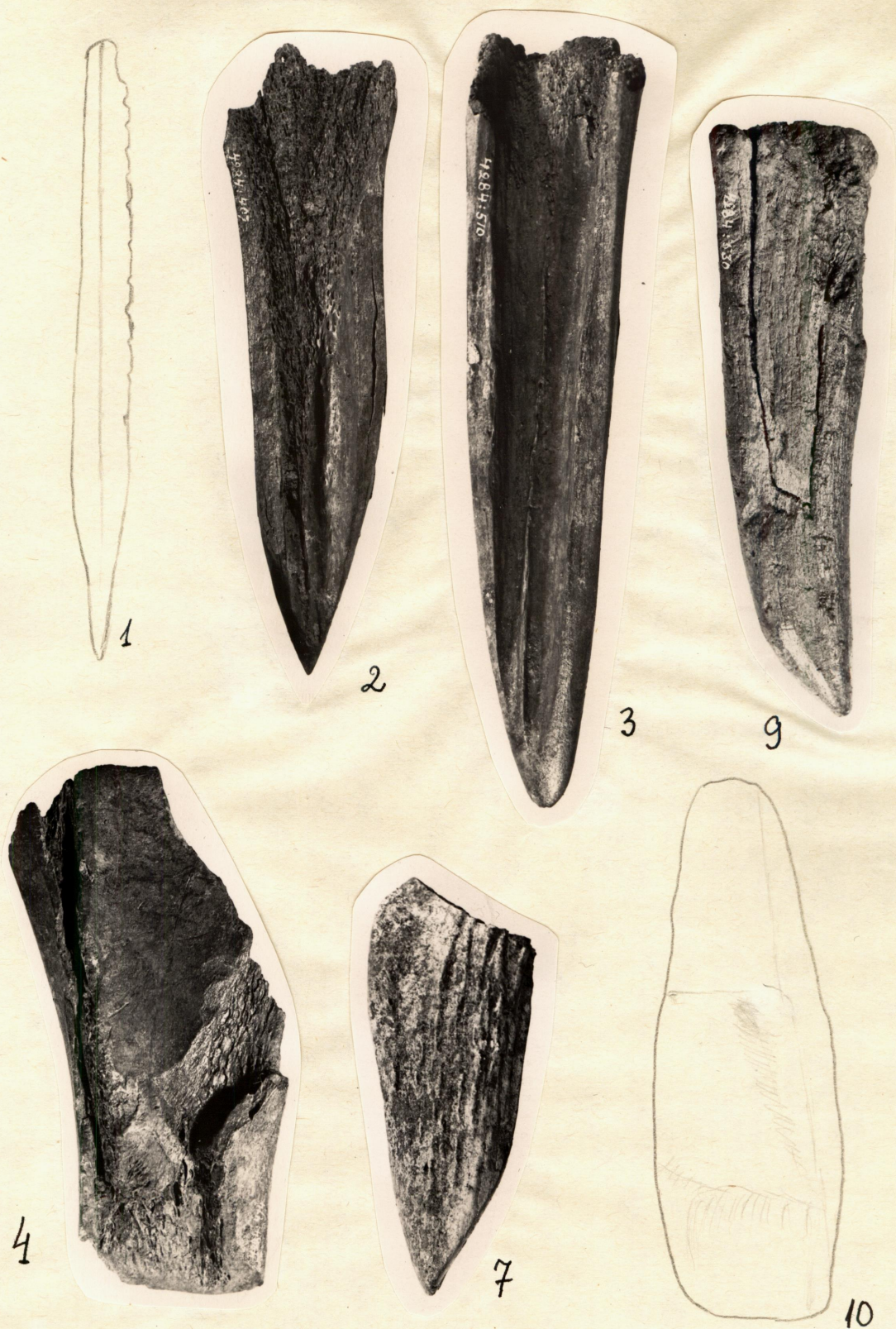
¹³² A1 4284:457.

¹³³ Sammuti ka A1 4284:87, 189, 311, 418.

¹³⁴ A1 4284:1.

¹³⁵ Sammuti ka A1 4284:401 ja 489.

¹³⁶ ~~Indreno~~, Die mittlere Kammer, Lu. 58.

Joon. 12.

1-A1 4284: 69, 2- A1 4284: 407, 3 - A1 4284: 476,
 4- A1 4284: 474, 7- A1 4284: 461, 9- A1 4284: 530, 10 -
 A1 4284: 430. 1, 3 ja 9 $\frac{7}{10}$ naly 2, 4, 7 ja 10 $\frac{3}{5}$ loomu-
 litudust uurust.

Õõnestalva tera valmistamiseks. Esemel mõõtmed on $14,4 \times 6 \times 2$ cm ning ta on leitud põhja-
mõõnust.

Toruhaugust valmistatud virge teraga talba
on 2 katkendit, üks lara¹⁴¹, teine kitsa teraga¹⁴².
Esmene neist pärineb alumiinist meroliitidest kihist,
teine liivneht on lähemalt teadmata.

On veel üks huvitav poolitatud toru-
haugust valmistatud luustalva katkend¹⁴³,
millel leitud krapinda jääd toruhaugu õõn-
nust auku. See talb on kõrgem pinnati-
lõhestunud. Nõuetatud esemel on pa-
ralleelne ja kunda vaarummas liiv-
materjalis.¹⁴⁴

Peale nende on veel kaks virge teraga
luustalba: üks põdra nõimblauust, teine
karu kodarluust.^{144a} Mõlema eseme liiv-
koost on täpselt teadmata.

Sarvest talbadest on üks (jõuu. 12:7)
11,1 cm pikkune, 4,4 cm laiune ning 2,7 cm
paksune murdunud päraka esemplar ka-
helt poolt teinud teraga (leitud alumi-
inist meroliitidest kihist), mis on ülipääd-

¹⁴¹ A1 4284: 118.

¹⁴² A1 4284: 70.

¹⁴³ A1 4284: 194.

¹⁴⁴ Indren, Die mittlere Steinzeit, jõuu. 57:1.

^{144a} A1 4284: 576 ja 574.

need 4 esemplariid on tera teritatud ai-
nult whelt poolt. Nõmmartest toimab olma
hoosivalt lühitud, väike 10,6 cm paksune,
3,1 cm laiune ja 2,2 cm paksune kireteeritud
jalne talb (¹⁴⁵võeldav sarvest kireteeritud joon.
12:10), lühitud oleenihist. 3 esemplari ku-
jaturad endast vahendid, ^{145a} milledest was
põrnub pealüdest mullauhist, tüved alumis-
test ühtidest.

Sarvest talbadiya koos pealus mainoma
14 cm paksust sarvest teravinnu (joon. 12:9), millele
leotub paralleelse Lat'i NSV Lühza muuseumi kogu-
des ¹⁴⁶õhe vahel asulast lühitud ühista ndol.

Sarvestadest pealus nimetama veel
kahte sarvest kireteeritud, mõda arvataranti
ka sarvest kirepeades karmtati.

Üks neidest on müüriühtine karm-
müest sarvestihist lühitud terve esemplari
mõõtmetega 13,5 x 4,5 x 4 cm (joon. 12:9). Kas-
ti töödeleotud, karmtati tre ndoliseest sar-
vest kirepeas risthatalin ühena. Terve rist-
hatalin kire teer on allapoole võtenu, ste-
valt neljakanolise karmtamüest vastava ühuga au-
me kirepeas. Ere on veidi pummunud. Tera

---

145 A1 4284:95.

145a A1 4284:105, 232, 537.

146 Nr. 1415.

on korraldult töödelatud. Lõpped on
turbast või põhjapööredest.

Luurüüstadest on veel unustamata kau-
kaasulit¹⁴⁷ (molemad kuulatavad endast te-
ritatud otsaja võrreid luurüüde, mille tein-
nuadunud; kus neist leitud turbaühust, tein-
tamepõrkestega ühist), põdra abaluust
omapõrkest võrreid teinigi uuga¹⁴⁸ (leitud uuga-
vannastest ühistest, taprem leinust tein-
mata) ning turbaühust, mis kuulatavad
endast juba teiritatud otsaja poolleijä-
nuud luurüüsta, avatevõrreid põstode¹⁴⁹ (põs-
te abaluust ühistest ühistest).

Peale luust ja rüüstest leiti
luuesemetest veel 8 hammaripatsit, neist
6 olid valmistatud põdra lõmhammastest ja
kus niigi raskese looma, teinoliselt niigi
või saama hambast.¹⁵⁰ Põdra lõmhammas-
test ehk leitud tulevad meelde vastavaid hama-
põrreid Oleni Ostioni valmistelt.¹⁵¹ Nagu
Oleni Ostioni hammaripatsiti puhul, on ka
Kunda hammaripatsitil tehtud hamba juu-
rele vihelõuend nende rüüstest, neigues-

147 A1 4284:122, 373.

148 A1 4284:571.

149 A1 4284:517.

150 Kus hammaripats (A1 4284:547) peab olevat
kaduma lõuend.

151 Типична Орнотскаго восточнаго, кн. 138-
141, стр. 81-11.

dega, võib näha, et osa R. Indreuo poolt kōn-
letud rüstis 1961. a. leitud hulgas esitatud
ei ole. Nii näitab puuduvad näh rane-
auguga sarvkevad, sarvest ühepead, nimmil-
kahe ja ühe kōnuga pōnal vōranal roole-
obad, televõitkuga nooleobad, harpuund,
ahõõjud ja mõndajad teised rüstid.¹⁶⁰ See on
arusaadav, sest olid ju 1961. a. vaevanused
ennestajaajutest palju vōdusena ulatusega.
Asjalookletud rüstatiivpe esmes on R. Indre-
uo poolt toodud materjalid bulgari vōdke-
nusi vōde.

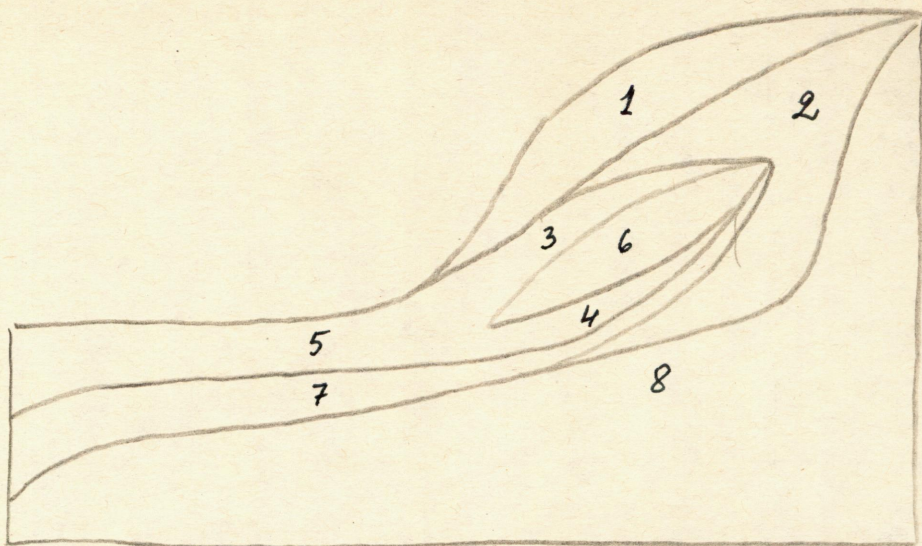
Olemasolevad rüstid aga laagerid on
tiibolt enam-võhem vōti R. Indreuo poolt
kōnletud vaitavate rüstatiivpõdija, ranniti
on vōdelt sama on nende pōdneumise
kõhtode pōrji.

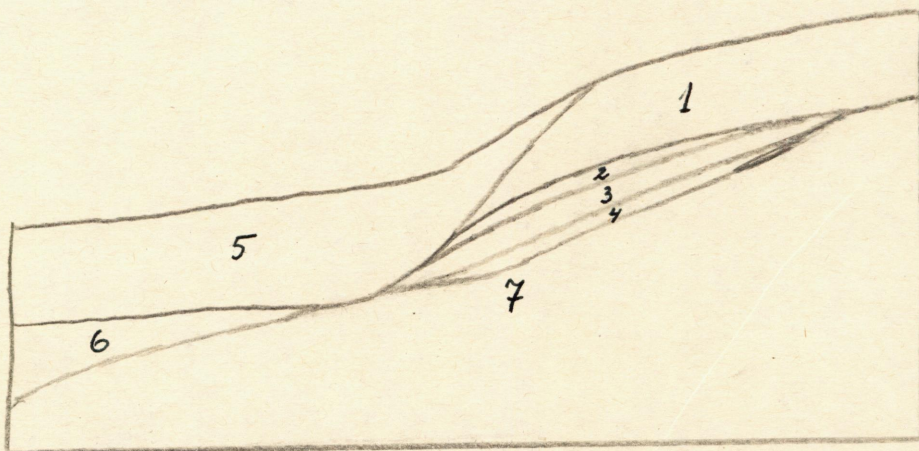
¹⁶⁰ Indreuo, Dve mõttele kōnsest, lu. 58-59.

Kokkuvõte

Nagu eelnevatest peatükkidest selgus, lan-
geb 1961. a. Lõunemajal riistatüüpide oras põ-
hituliselt noouu 1933-37. a. kaevamiste materjali-
liga. 1961. a. Lõudude hulgas ei ole veel em-
datud aga mõned riistatüübid, nagu kivi-
riistadest Swidry-tüüpi nooleotsad, mõned
kivikivide tüübid, luu- ja saarriistadest var-
reajuga nööd ning kivepead, suured vöö-
ja kahe kuisuga pöiad vöranad nooleotsad,
tulenivikuga luuristad ja mõned teised
riistatüübid. Olulisi erinevusi ei ole veel
ka Lõudude parameetris vööide järgi, eriti kui
arvestada erinevat erinevusi Lõunemajade
stratigraafia tõlgendamisel. Järeldused, mis
on tehtud kõne all oleva leiukooha stra-
tigraafia põhjal, ei ole põhiliselt usaldusväärt-
sed ka veel sellepärast, et enamuse vööide ei
ole oma endalgeis arendis. Pärast vööide võt-
tada vast sarnaselt all arvestava meeskonnaga

Joou. 13. Kunda Lammaste vöetide ar-
tus Indreko, Die nistlue Steuset, joou. 16 järgi.
1 - must humuseerikas muld, 2 - liivaseguu pruun
muld, 3 - ülemine turbavöht, 4 - alumine turbavöht,
5 - turvas, 6 - savi, 7 - bleu, 8 - vruus (põhjamoo-
reen).

Joou. 14. Kunda Lammaste vöetide ar-
tus 1961. a. vaevaniste tulemuste põhjal. 1 - kuu-pruun
paelibü vöaldas mullavöht, 2 - must karmeljäädus-
tega vöht, 3 - savivöht, 4 - must meelüteli-
de vöht, 5 - turvas, 6 - bleu, 7 - põhjamoo-
reen.

kultuuruudis pumbumatus. Võlgand viite on, nagu rühkatus nägus, aegade poolel tugevasti seotud inimese ja loodusruudude poolt. Merolühidid kavad uduka tipul on loodusruudude (aga 1976 - alla ka duume) poolt osalt uduka jalamite uantud.

Lüüri vii valista arpaõeldu stratigraafiline meetodi raudendamist Kunda Lammaste merolühidite amla leduude dateerimisel. Tapumatus voolustus vaasumate kaevumite materjaliga tuleb aga nende kaevamisdocumentatsioon uusti lüübi töötada, sest R. Indreno poolt on ~~uudumate~~^{leud} avaldatud viitode uauka sama ära uutamata uendouuhoita kaevamisplaanid. uudumate.

Töö's tommatud mõndjad paralleelid naaberlade merolühidite leduudega räägivad uendel aladel valitenuid sarnaste uanus materjalis kultuuruudumid uduafal. Loonulikuult on need voolunud vast uupaljudest argumentidest uelle uduumistatud uesunoha uanus.

R. Indreno poolt uantatud topoloogra oli, uusti uadumite uiviniitade osas, puhtformaalne. Sama on lugu ka uideroleva

kuunre töö topoloogvaja. Sellane formaalne tü-
piseerimine võib muudugi väga hõsti leedude
väljeldamiseks. Edaspidise uurimise esunde-
giks sel alal peab olema väga rüüta etstabe
ja kaantuvõisi kõrgem väljendamine, et areu-
dada formalistliku tüpiseerimise rüütade tüpi-
seerimise ja nende rüü jaagi.

Sama uehtib, kuigi rõhulmal moodal,
ka luurimise uehta. Paraku on selle esmar-
gi kaantuvõisi veel palju maad. Naja
võib ka rüütumise rüütade väljendusest
ja muud on, mis, alles uduuuevast matu-
list, kas muust või luust, pole meile apari-
alles kordunud. Nende olemaolu võimal-
dus teha aga väga olulise ja rüütumise
rüütade kaantuvõisi ja etstabe uehta. Uue-
õnnelikkus leiub sel alal ka rüütumise
väljendusest muist ja uuevõis Oleni Ostroni meo-
lühloest kalumist.¹⁶¹

---

¹⁶¹ Түпүна, Орнеоөмповскүү мөрүмүн, жөн. 68.

N. Бурма паргутаб selle valmitu vasaem
veraamivata ueolühloest. Mitmed arheoloogid
ei jaja veela rüütumise. L. Jaanits avab (mu-
lucel rüütumise andmed), et see kalumist peab
olema hõldeueolühloest, mida uuustab rüü

Kõige suurem osa vaba peale ole-
masoleva materjali hoolimata lõbustamine
nõualdada
na uue kaevamine Kunda Lammamudel,
raamuti ja uutis, avastatakse aulandoh-
fades.

---

keramika püüdumise uue ja leiutamise
võlme illoom. Seda uueid ja saadus
kolpiti Põhja-Latis avastatud Zvejnieki meso-
lithilise valmistaja uue vana avastamine
jant id.

Kasutatud kirjandus

- Aun, Varaneolüütilisest kultuurist = M. Aun. Varaneolüütilisest kultuurist Eesti NSV territooriumil, Ajaloosalaneid töid II, ühüüapa-looringi kogumik, Taitu 1965, lk. 180-200.
- Indreko, Die mittlere Steinzeit = R. Indreko. Die mittlere Steinzeit in Estland, KVHAA Handlin-gar, del 66, Stockholm 1948.
- Indreko, R. Mesolithische und frühneolithische Kul-turen in Osteuropa und Westsibirien, KVHAA Handlinger, Antikvariska Serien 13, Stockholm 1964.
- Jaanits, Über die Ergebnisse = L. Jaanits. Über die Ergebnisse der Steinzeitforschung in Sowjet-estland, Fornut Museum LXII, 1965, Kel-wängfors 1965, lk. 5-46.
- Туркина, Оленеостровский мамонтник = Н. Туркина. Оленеостровский мамонтник, МСА, №47, М.-Л. 1956.
- Лозе, Мезолитические находки = И. Лозе. Мезолити-

ческие находки Лубанской неолитности,
Известия Академии Наук Латвийской
ССР, 1964, № 3, с. 7-20.

Лоде, Некоторые мезолитические находки = И. Ю.
зе. Некоторые мезолитические наход-
ки на территории Латвии, М И А,
№ 126, М.-Л. 1966, с. 108-113.

Якшис, Новые данные = Л. Ю. Якшис. Новые дан-
ные по мезолиту Эстонии, М И А, № 126,
М.-Л. 1966, с. 114-123.

Якшис, Поселения эпохи неолита = Л. Ю. Якшис.
Поселения эпохи неолита и раннего
металла в приустьях р. Эмайоты
(Эстонская ССР), Таллин 1959.

Sisukord

Sisjuhatus	lk. 2.
<u>I.</u> Kiviriistad	lk. 10.
<u>II.</u> Luu- ja sarviistad	lk. 51.
Kokkuvõte	lk. 70.
Kamlatatud kirjandus	lk. 75.